

ESAÜ infoleht

Eesti Siseaudiitorite Ühing

29.05.2014

Väljaanne 2 /2014

10 aastat ESAÜ-s

Autor: Apo Oja, alates 2014. aasta maikuust ESAÜ tegevliige

Terasem lugeja, kes teab ESAÜ ajalugu peast, ütleb kohe, mis mõttes 10 aastat!?

ESAÜ loodi ju 2000. aastal. Tõsi, kuid siin artiklis püüan ma kokku võtta need kümme aastat, mis mina olin seotud ESAÜ juhatusesega.

Kohe kui selgus, et ma lähiajal astun nii juhatusest kui tegevjuhi rollist tagasi, hakkasin mõlgutama mõtteid, kas mul on midagi öelda tulevastele põlvedele!?

Esmamulje oli, et nagu ei ole. Tuli tõdeda, et on olnud huvitavad aastad, aga midagi sellist, mis tahaks kindlasti paberile panna ja avalikustada, ei meenunud.

Ühel hetkel, kui olin mõtetes jõudnud inimesteni, kellega oli mul au ja rõõm selle kümne aasta jooksul koostööd teha, kõik muutus. ESAÜ on eelkõige inimesed, kes üksteisega seotuse kaudu annavad Eesti Siseaudiitorite Ühingule näo. ESAÜ on me kõigi nägu! See, mis ESAÜ on ja kuhu liigub, määrab eelkõige vabatahtlike panus.

ESAÜ on eelkõige inimesed, kes üksteisega seotuse kaudu annavad Eesti Siseaudiitorite Ühingule näo.

Näitena võiksin tuua kaks inimest - Evelini ja Heleni. Evelin on ESAÜ raamatukogu hoidnud nii kaua, kui mina mäletan. Tänu tema vabatahtlikule tööle saavad nii ühingu liikmed, kui teised huvilised asjakohast kirjandust. Mitmed aastad tagasi tegin väikse kaardistuse, kui palju on siseauditilast kirjandust raamatukogudes ja see tulemus oli nukker. Seega on Evelini vabatahtlik töö hindamatu neile, kes tahavad siseauditi valdkonda puudutavat lõputööd kõrgkoolis kirjutada või lihtsalt end harida. Helen on jälle olnud

inimeseks, kes pea alati on valmis minema mõnele koosolekule, kuhu ma ise ei ole saanud töö tõttu minna.

Kõik ESAÜ liikmed teevad igapäevast tööd

mõnes era- või avaliku sektori organisatsioonis ja ESAÜ-le vajalikke ülesandeid on võimalik täita ainult oma töö ja kodu arvelt. Seega on hindamatu kõigi nende inimeste panus, kes on võtnud aega, et ESAÜ tegemistesse vabatahtlikuna panustada. Aitäh teile kõigile ja suured tänud ka teie peredele, kes on mõistvalt suhtunud teie lisakohustustesse!

Inimloomule omapäraselt märkame me eelkõige mittetavapäraseid või suuri asju. Seetõttu võib meile vahest ka tunduda, et ESAÜ-s aeg-ajalt nagu midagi eriti ei toimu. Siis, aga tuleb nädal või kuu mil on palju erinevaid üritusi ja koolitusi. Samas on väiksed, nõ silmaga

nähtamatud asjad need, mis tagavad ühingu järjepidevuse.

Oluline roll rutiinsete ülesannet täitmisel on olnud ESAÜ sekretäridel. ESAÜ on läbi aastate toetunud ja oma toimivuse taganud läbi ühingu sekretäride. Minu koostöö on eelkõige toimunud Kätlini ja Merjega, viimased kuud ka Mariliisiga. Isiklikust kogemusest tean, et rutiin, mida ühingu sekretär igapäevaselt teeb, on hindamatu. Suured tänud teile!

Erinevad inimesed on töötanud ESAÜ juhatuses nende 14. aasta jooksul kui ESAÜ on tegutsenud. Usun, et kõik juhatuse liikmed on panustanud parimal võimalikul viisil ühingu igapäeva tegevustesse ja IIA strateegiliste eesmärkide saavutamisse.

Kokkuvõttes on juhatuse tõhusust määranud juhatuses olevate inimeste omavaheline sobivus. Minu arvates oli kõige parem omavaheline klapp Heikko juhitud juhatuses, kus õnnestus mul koostööd teha Marise, Triinu, Kuldari ja Jaaniga. Tunnustus ja tänu teile!

Nii mitme juhatuse koosseisus, kui juhatuse hea koostööpartnerina on seisnud Viljar, kes on alati võtnud omale ülesandeid ka kõige kiiremal ajal. Mõttes teen suure aplausi Viljarile. Minu jaoks on tema kujunenud ESAÜ südametunnistuseks ja heas mõttes halliks kardinaliks.

Tänu ESAÜ-le olen saanud kümneid kolleege teistest riikidest kellega, tänu ühtsetele teemadele, kujunesid aja jooksul välja suhted, mis annavad võimaluse mul igal ajal nende poole pöörduda, et arutada siseauditi, riskijuhtimise ja valitsemisealaseid küsimusi.

Üks asjaolu, mis ma mõne väliskolleeegi puhul imestasin ja imetlesin, oli see, kuidas nad suurima õhinaga hankisid uusi teadmisi ka siis, kui olid juba 20-30 aasta siseauditi valdkonnas töötanud. Üks neist pani mind uskuma mõtet, mida hiljem olen kuulnud erinevate inimeste öelduna. See kõlas umbes selliselt: „Kui tahad olla hea siseaudiitor, omanda esmalt mõni eriala parimal võimalikul tasemel ning alles seejärel õpi selgeks siseaudiitori elukutse“. See jutt leidis aset Hollandis, riigis, kus on vähemalt kahes kõrgkoolis võimalik omandada siseaudiitori elukutse.

Eestis me oleme, eelkõige oma väiksusest tingituna, olukorras, kus siseaudiitori töö edukust määravad töövõtted omandatakse eelkõige täiendkoolituste kaudu. Seeläbi on vägagi oluline, kuivõrd aktiivne ja asjalik on ESAÜ siseaudiitorite koolitusturul.

Isiklikult mulle tundub, et suurem siseaudiitorite spetsialiseerumine Eestis toimub järgmise 10-20 aasta jooksul. Samas, jällegi Eesti riigi ja organisatsioonide väiksusest tingituna, jääb alati alles vajadus väga laiapõhjaliste teadmistega siseaudiitorite järele.

Ning viimaks, mis peamine, tänu ESAÜ-le olen ma leidnud mitmed head sõbrad. Seeläbi julgustan kõiki ühingu liikmeid omavahel aktiivselt suhtlema ja haarama aplalt kinni kõikidest võimalustest, mis ESAÜ ja IIA pakub.

Keegi, keda ma ei suuda hetkel meenutada, on öelnud: „Päevade lõpuks, ei ole oluline palju sul vara on, vaid see, palju sul sõpru on.“

Tänud kõigile toreda aja eest!

ESAÜ infolehe toimetus:

* E-post: info@siseaudit.ee * Telefon 590 55 086

ESAÜ koduleht: www.siseaudit.ee

Sisukord

10 aastat ESAÜ-s.....	1
Kokkuvõte ESAÜ juhatuse koosolekute	3
ESAÜ uued liikmed.....	4
ESAÜ raamatukogu täieneb.....	4
ESAÜ koolitused.....	5
Kevadised infohommikud Tartus	5
Infohommik Tallinnas 20.05.2014:.....	6
EISAÜ suurseminar 2014.....	7
IIA-ga liitumise põhjuste TOP 10	9
10 õppetundi siseaudiitoritele Richard Chambers'ilt	10
Euroopa Parlament muutis direktiivi 2013/34/EU.....	11
IIA Teadusfondi uued uuringud	11
COSO uus mõttepaber	13
Muud huvitavad väljaanded.....	13
Uus kutsetunnistuse taotleja käsiraamat ning IIA pideva enesetäiendamise nõuded	13
Atesteeritud siseaudiitorid.....	14
Kutsealase täiendusõppe tundide (CPE) kogumise võimalused	15
Välishindamisest	19
Siseauditi funktsiooni kvaliteedi hindamine – kellele ja miks?	20
Eesti Energia ASi siseaudit: meist ja välishindamisest	21
Siseaudiitori roll organisatsiooni arengu suunamisel.....	24
Riskijuhtimise protsessi hindamine	26
Arvutipõhised audititehnikad –Benfordi seaduse kasutamine	31
Tagasisaade Majandus - kuritegevuse konverentsile 2014	34
IX Riskijuhtimise aastakonverents "Riskijuhtimine ristteel"	35

Kokkuvõte ESAÜ juhatuse koosolekute

ESAÜ juhatus kohtub igakuiselt, et arutada Ühingu aktuaalseid teemasid. Käesoleval aastal on olnud põhilised tegevused, aruteluteemad ja otsused järgmised:

- ✓ 05.02.2014. a viidi läbi erakorraline üldkoosolek, mille tulemusena otsustati muuta Ühingu majandusaasta perioodi;
- ✓ Ühingusse on vastu võetud uusi liikmeid (vt tabelit järgmisel leheküljel);
- ✓ ESAÜ/IIA 2014. aasta liikmetasu arved on väljastatud ja 98% ulatuses tasutud;
- ✓ Ühingu 2013. aasta majandusaasta aruanne on koostatud ning revisjonikomisjoni poolt heaks kiidetud;
- ✓ kommunikatsioon Ühingu liikmetega on olnud läbiv teema – aktiveeritud ja sisustatud on ESAÜ koduleht www.siseaudit.ee ning kvartaalselt antakse välja ESAÜ infolehte;
- ✓ Ühingu dokumentatsioon on korrastamisel ning arhiveerimisel. Samuti on korraldatud dokumentide digitaalne hoidmine;
- ✓ ESAÜ on loonud võimaluse pakkuda erinevaid kvaliteediteenuseid ning edastanud sellekohase informatsiooni huvirühmadele;
- ✓ arutelu all on erinevate IIA juhiste tõlkimine, sh on tõlgitud uus kutsetunnistuse taotleja käsiraamatu versioon ning IIA CPE tundide kogumise haldusdirektiiv (kättesaadavad ESAÜ kodulehelt);
- ✓ ESAÜ raamatukogusse tellitakse uusi raamatuid vastavalt Ühingu liikmete huvile. Toimumas on IIA poolne ESAÜ raamatukogu inventuur;

ESAÜ TEGEMISED JA UUDISED

- ✓ 2014. aasta koolitusplaan on elluviimisel. Lisaks korraldatakse regulaarseid infohommikuid nii Tallinnas kui ka Tartus ning uuesti on tuule tiibadesse saanud ürituste sari „Kollegile külla“;
- ✓ korraldamisel on siseaudiitorite, vandeaudiitorite ja raamatupidajate esimene ühine suveseminar 15-16.08 Varemurrus (vt reklaami Infolehe tagakaanelt);
- ✓ planeerimisel on 11.09 aset leidv siseaudiitorite aastakonverents, mille korraldusmeeskonna eestvedaja on Viljar Alnek;
- ✓ osad 2013. aastal valitud juhatuse liikmed on avaldanud soovi ennast juhatuse tegemistest taandada, mistõttu 29.05 toimuval üldkoosolekul valitakse juhatusse asendusliikmed üheks aastaks.

Täpsem teave toimuva kohta on alati kättesaadav ESAÜ kodulehel uudiste rubriigis www.siseaudit.ee.

ESAÜ uued liikmed

ESAÜ-s on tänaseks 207 liiget, Tervitame uusi liikmeid, kes võeti Ühingusse vastu 2014. aastal (pärast eelmise infolehe ilmumist):

Uued ESAÜ liikmed:

- ✓ **Ene Sadam** (Sotsiaalministeerium)
- ✓ **Helena Valdmaa** (Ernst&Young Baltic)
- ✓ **Kai Paalberg** (Rahandusministeerium)
- ✓ **Kaie Karist** (Valga Maavalitsus)
- ✓ **Kaisa Jõemaa** (Rahandusministeerium)
- ✓ **Kati-Helen Peegel** (Eesti Energia AS)
- ✓ **Marin Jakobson** (Interna OÜ)
- ✓ **Piret Ploom** (Valga Maavalitsus)
- ✓ **Svetlana Aleksejeva** (OÜ Amanbir)

- ✓ **Triin Vahi** (Maksu- ja Tolliamet)
- ✓ **Viktoria Kušinskaja** (Bigbank AS)
- ✓ **Veronika Kuranova** (Bigbank AS)

ESAÜ raamatukogu täieneb

ESAÜ raamatukogu on kolinud ja asub Sotsiaalministeeriumis, aadressil Gonsiori 29.

Raamatukogus on mitmekülgne valik siseauditist kirjandust. Laenutamine on ESAÜ liikmetele tasuta ning laenutamise tähtaeg on üldjuhul kuni üks kuu.

Seoses uute raamatute saabumisega raamatukogu nimistusse, on selle kasutamine muutunud varasemast aktiivsemaks.

Laenutamiseks tuleb oma soovist teada anda Evelin Pungase'ele, ESAÜ raamatukoguhoidjale, e-posti aadressil raamatukogu@siseaudit.ee.

Raamatukogus olevate materjalide nimistu: <http://www.siseaudit.ee/esau-raamatukogu-1>

Uued väljaanded ESAÜ raamatukogus:

- ✓ Computer-Aided Fraud Prevention and Detection: A Step-by-Step Guide
- ✓ Sampling: A Guide for Internal Auditors
- ✓ CAE Strategic Relationships: Building Rapport with the Executive Suite
- ✓ Internal Auditing: Assurance & Advisory Services, Third Edition
- ✓ Strategies for Small Audit Shops, 2nd Edition
- ✓ Combined Assurance: Case Studies on a Holistic Approach to Organizational Governance
- ✓ COSO Internal Control - Integrated Framework: Turning Principles Into Positive Action Enterprise Risk Management: Achieving and Sustaining Success

ESAÜ TEGEMISED JA UUDISED

ESAÜ koolitused

- ✓ 30.06 Kolleegile külla Eesti Energiasse
- ✓ 12.06 Tulemusauditi koolitus
- ✓ 18.06 Infohommik Tartu Ülikoolis

Lisainfo: www.siseaudit.ee

Kasulik on olla ESAÜ liige, sest ESAÜ koolitustel saab osaleda vähemalt 20% soodustusega.

Kõik koolitustega seotud küsimused ja ettepanekud on oodatud aadressil: koolitus@siseaudit.ee.

EISAÜ

EISAÜ korraldab igakuiseid koosolekuid, kus astuvad üles Ühingu liikmed ja külalised ettekannetega. Lisainfo: www.eisay.ee

EESTI KVALITEEDIÜHING

- ✓ 03.06 EFQM'i uut hindamismudelit tutvustav seminar
- ✓ 8.-9.08 EKÜ suveseminar 2014
- ✓ 27.08 Kvaliteedijuhtimise ABC - EFQM põhialused asutuse enesehindamisel

Kvaliteediühing korraldab ka igakuiseid salongiõhtud erinevatel kvaliteediteemadel. Lisainfo: www.eaq.ee.

AUDIITORKOGU

Info: www.audiitorkogu.ee

Kevadised infohommikud Tartus

Autor: ESAÜ juhatuse liige Elsa Leiten, CGAP, Tartu Ülikool

Infokirja avanumber kajastas Tartu infohommikuid uue algatusena, kuid nüüd võib

juba kindlameelselt ja uhkusega rääkida juurdunud traditsioonist. Kuigi osalejaskonnas on tekkinud oma selge tuumik, kes naljalt tulemata ei jää, on kokkusaamistel osalejate ringkond-korralt kasvanud ning siiani on igal korral osalenud keegi ka esmakordselt.

Veebruaris kohtusime taas Tartu Ülikoolis, mis on Tartu ühe kesksema asutuse muutunud ka infohommikut „koduväljakuks“. Infohommiku keskseks teemaks oli arutelu hangete ning alla riigihangete piirmäära jäävate tehingute üle. Arutelus lõi kaasa Tartu Ülikooli hangete talituse juhataja Tuuli Ilula, kes tutvustas põhjalikult hangete läbiviimise praktikat ja kitsaskohti ülikoolis. Rohkelt tähelepanu sai ka raamhangete läbiviimist ja tingimusi puudutavad küsimused. ESAÜ vaatenurgast oli selle infohommiku puhul oluline seegi, et esmakordselt laienes osalejaskond väljapoole Tartu piire – osalesid ka Lõuna-Eestis resideerivad maavalitsuste siseaudiitorid.

Aprillis võõrustas infohommikut SA Eesti Teadusagentuur ning naljapäevale sattumisel sobilikult toimus see hoopis lõunasel ajal. Peateema oli aga naljast kaugel. Tartu Ülikooli kriminaalõiguse, kriminoloogia ja kognitiivse psühholoogia õppetooli teadur Kristjan Kask rääkis siseaudiitoritele olulisel teemal – info kogumisest olukorras, kus on tekkinud möödarääkivused ja eriarvamused ning on põhjust oletada, et kõike ei räägita ära täpselt nii nagu on.

Lisaks lühidale teoreetilisele käsitlusele selle kohta, kuidas mälu tegelikult töötab, saime kogemuste jagamise kõrvale ka juhtnööre küsitlemiseks ning soovitusi, et hoiduda oma hüpoteesi kontrollimisest ning olla selle asemel

vastuvõtlik ja tähelepanelik ka uue või teistsuguse käsitlemise vastu.

Oluliseks kuldreeglis võiks pidada põhimõtet – kuula rohkem, räägi vähem s.t küsi üks küsimus korraga ning anna piisavalt aega vastata! Ajaloo huvides on oluline panna sellele infohommikule tähis ka selle kohta, et seekordne rekordarvuline osalejaskond hõlmas lisaks siseaudiitoritele ka järelevalve ja infoturbega tegelevaid huvilisi Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametist (PRIA) ja Tartu Linnavalitsusest.

Maikuu infohommik viis meid PRIA-sse. Peateemana viis ühingu liige Kaidi Visk läbi fookusintervjuu, mis oli seotud tema magistritööga ning käsitles siseaudiitori rolli organisatsiooni arengu suunamisel. Arutelu andis kinnitust, et organisatsioonid ja siseaudiitorite töö neis on väga erinev ning kolleegidel tuleb rinda pista väga erinevate takistustega nii oma töö planeerimisel kui tulemuste „turundamisel“, samas ellu jäädes inimsuhete rägastikus.

Samas jäi mulje, et mida aeg edasi, seda tulemuslikumaks läheb töö ning paranevad ka oskused teatud tüüpolukordades hakkamasaamiseks. Ühe olulise abimehena selles ei saa unustada ka kontakte ja soovitusi kolleegidelt teistes asutustes.

Juunikuine, järjekorras seitsmes infohommik toimub 18. juunil. Lähenevat suvist hooaega arvestades kohtume igati sobivas kohas – Tartu Ülikooli botaanikaaias, mis on küllap linna parim võimalus siduda kokku siseruumidesse jäävad tööjutud ning lõõgastust pakkuv keskkond. Peateemana astub seekord siseaudiitorite ette PRIA infoturbe nõunik Alari Talv, kes räägib ka eelnevate taustateadmisteta audiitoritele sobivalt sellest, mida infoturve

üldse tähendab, kuidas turvalisust rikutakse ning mida turvaintsidentide vältimiseks ette võtta. Tulge kohale, sest pärast seda kohtume alles augustis!

Kutsun infohommikutel kaasa lööma ka neid, kes siiani selleni jõudnud pole. Oodatud on ka ettepanekud nii võõrustajate, toimumiskohtade kui ka kohtumiste peateemade osas. Peateemaks sobib hästi oma töös äraproovitud kogemuse või auditimetoodika jagamine, hiljuti loetud erialane raamat või midagi muud, mis ka teistele huvi pakkuda võiks.

Infohommik Tallinnas 20.05.2014

Autorid: ESAÜ liikmed Mare Timian, ERR, ja Helen Anijalg, CIA, CGAP, CCSA, EAS

20. mail toimus Tallinnas infohommik teemal „siseaudiitori rollid riskijuhtimise protsessis“. Selle infohommiku idee autorid ja läbiviijad olid Mare Timian ja Helen Anijalg. Kokkusaamiskohaks valiti ERR ja infohommiku vastu oli osalejate huvi erakordselt suur. Kõik 30 kohta registreeriti paari päeva jooksul ja paljud soovijad ei saanudki osaleda. Seega jagame infolehe kaudu paar killukest kokkuvõttena antud üritusest.

Siseaudiitoril võivad olla erinevad rollid riskijuhtimise protsessis, seega oli infohommiku eesmärgiks jagada kogemusi, kuidas erinevates organisatsioonides on siseauditi üksus või siseaudiitor positsioneerunud riskijuhtimise temaatikas.

IIA standard 2120 (Riskijuhtimine) sätestab, et siseauditi üksus peab hindama riskide juhtimise protsesside mõjusust ja panustama nende täiustamisse. Siseauditi üksus võib selle hinnangu toetamiseks koguda informatsiooni

mitme töö käigus. Nende tööde tulemused annavad koos vaadatuna arusaama organisatsiooni riskide juhtimise protsessidest ning nende mõjususest. Riskijuhtimise protsesse seiratakse kas juhtkonna pideva tegevuse, eraldi hindamiste või mõlema kaudu.

Helen ja Mare tutvustasid kahte erinevat mudelit, millist rolli on siseaudit riskijuhtimise protsessis omanud ja kuidas panustanud riskijuhtimise täiustamisesse.

Mare rääkis siseaudiitori kogemusest riskijuhtimise protsessi algataja ja eestvedajana nii ERR-i kui ETV näite varal. Mõlemad protsessid on olnud üsna erinevad nii organisatsioonide erinevuse kui ka ajalise vahemaa tõttu. ETV oli iseseisev, kui Mare seal 2006. a alustas. ERR loodi 2007. a ja kui riskiteemad 2010. a tõsisemalt ette võeti, oli nii riik kui paljud organisatsioonid mõistnud, et majanduslangusesse sattumine ja sealt väljumine tähendab vajadust senisest enam süveneda riskidesse ja otsida viise neid targemalt hallata. Mh mängis rolli seegi, et ka iga-aastase majandusaasta auditi käigus vaadati senisest suurema luubiga riskijuhtimist, mis samuti veenis juhtkonda sellesse panustama.

Just praegu on ERR-is käimas järjekordne riskiauksioon „Teeme ära” 2014, mida veab kolmeliikmeline töögrupp koos siseaudiitoriga. ERR vaatab riske läbi töötajate ametijuhendite ja juba kaardistatud riskide prisma.

Seekordne fookus on personaalsel vastutusel ehk töötajatel tuleb leida riskiregistrist just need, mis seostuvad tema ülesannetega ja mida tal on võimalik mõjutada. Uue harjutusena õpetame juhte mõistma ja kirjeldama kontrollielemente, millega riske teadlikumalt juhtida.

Helen jagas infohommikul osalejatele oma kogemust EAS-i näitel, kus siseauditi üksus viis läbi riskijuhtimise protsessi auditi ning aasta hiljem ka järelauditi. Auditi käigus anti hinnang kõigile riskijuhtimise protsessi etappidele. Samuti kasutati Risk Maturity Model 4-astmelist skaalat, et piltlikult väljendada organisatsiooni riskijuhtimise protsessi küpsust.

Peale ettekandeid jagasid infohommikul osalejad oma kogemusi, kuidas nemad siseaudiitoritena on riskide hindamisel kaasa lõõnud, nõustanud ja koolitanud organisatsiooni töötajaid riskijuhtimise temaatikas, kuidas juhtkonnale selgitanud, kes on vastutav riskide juhtimise eest ja milliseid takistusi on aastate jooksul ületatud.

Infohommiku arutelu oli väga elav ja oli näha, et samal teemal siseaudiitorite kogemuste ja mõtete vahetust võiks jätkata mõnel järgmisel ESAÜ liikmete kokkusaamisel.

EISAÜ suurseminar 2014

Autor: ESAÜ liige ja EISAÜ president Janno Kase, CIA, CISA, Eesti Pank

Selle kevade 10. aprillil korraldas Eesti Infosüsteemide Audiitorite Ühing (EISAÜ) Tallinnas koolitusseminari läbistustestimisest (*hacking/pentesting*).

Seminari motoks oli "*Hack yourself before you will be hacked*". Rõõm oli tõdeda, et seminaril osalesid mitmed edumeelsed ESAÜ liikmed, kes ei pidanud paljuks alguses ehk võõralt kõlavale teemale päeva pühendada! Toome põgusa kokkuvõtte päevast ka nendele ESAÜ liikmetele, kes kohale tulla ei saanud:

Päev algas RIA peadirektori Jaan Priisalu ettekandega, kes rääkis häkkimise üldisest

vaatest - kui levinud see on ja mis on selle põhjused.

Järgmine ettekanne tuli Mehis Hakkajalt. Mehise ettekandest saime teada, mida tuleks läbistustestimise korraldamise juures tähele panna, samuti rääkis ta läbistustestimiste üldistest meetoditest, headest tavadest ning standarditest.

Mait Peekmaa võttis ette läbistustestimise praktilisema poole ning näitas, kui lihtne on kodusse wifi ruuterisse sisse saada. Samuti näitas ta seda, kuidas taolistest äpardustest hoiduda.

Toomas Bergmann'i ettekandes olid konkreetsed soovitusel läbistustestimise tellijale. Lisaks rääkis ta sellest, mis peaks läbistustestimisele järgnema.

Tehnokratt Peeter Marvet rääkis sellest, kuidas panna inimene tegema midagi sellist, mida ta tegelikult teha ei tohiks, teisisõnu - kuidas häkkida inimest.

Andres Järv E&Y-st tõi reaalse näite läbistustestimisest ISKE auditis ning analüüsis, mis kasu sellest saadi.

Päeva lõpetas Teet Raidma KPMG-st, kes võttis päeva kokku ning tõi juurde mõned näited KPMG eelnevatest uuringutest. Tema ettekandest selgus, et igale poole sisse murdmine on järjest kasvav trend ning et põhiliseks probleemiks on personaalselt suunatud ründed.

Hilisem kuulajatelt saadud tagasiside näitas, et väärtuslikuks peeti seminarilt saadud teavet ohtudest (nõ hirmutamine, kui lihtne on sinu või

su ettevõtte andmete ligi saada), aga veelgi kõrgemalt hinnati konkreetseid õpetussõnu, mida saaks teha häkkimise raskendamiseks – sealhulgas läbistustestimise läbiviimine.

Lõpetuseks kasutan võimalust mainimiseks, et infosüsteemide audiitorite ülemaailmne organisatsioon ISACA on tunnustanud EISAÜ tegevust, sh üldsuse harimist infoturbe teemadel läbi selliste avalike seminaride – juba mitmendat aastat järjest on ISACA valinud EISAÜ parimaks väikeseks haruühinguks maailmas!

IIA 2014. aasta rahvusvaheline konverents **"Time to make the connection"** toimub 6.-9. juulil Londonis. IIA näeb konverentsi esmatasandilise koolitus- ja suhtlemisüritusena. Konverents toimub Londonis esmakordselt alates 1988. aastast.

Konverentsil toimuvad sessioonid mh päevakohastel üleilmsetel teemadel, finantsteenustest, juhtimisostkustest, valitsemisest, riskijuhtimisest, vastavusest jne. Üles astuvad tunnustatud lektorid kõikjalt maailmast. Oodata on ca 2000 delegaati väga erinevatest riikidest.

Hind IIA liikmele on £1,495+VAT ja mitteliikmetele £1,595+VAT.

Lisainfo:

<http://ic.globaliia.org/Pages/default.aspx>

IIA-ga liitumise põhjuste TOP 10

IIA on kokku pannud TOP 10 põhjusest, miks enam kui 180 000 liiget on liitunud IIA-ga:

- Ülemaailmne auditispetsialistide võrgustik:** IIA võrgustik jagab nõu, tuge ja eriala parimate praktikate suunised, omades liikmeid 190 riigis. Saab osaleda erinevates *online* sotsiaalse meedia rühmades, et suhelda oma eriala spetsialistidest mõttekaaslastega (Nt IIA LinkedIn grupp).
- Maailmatasemel koolitused:** Konverentsid, seminarid, kohapealsed koolitused ja e-õpe pakuvad tipptasemel auditeerimise töövahendeid ja tehnikaid, et laiendada oma oskusi juhtivate ekspertide toel.
- Kohalikul (ESAÜ) tasemel osalemine:** Osaledes kohalikul tasandil ESAÜ tegemistes on võimalik luua väärtuslikke ja püsivaid sidemeid. See on järjepidev võimalus jagada informatsiooni, üksteist toetada ja luua vastastikku kasulikke ühendusi.
- Võimalused edendada oma erialast professionaalsust:** IIA sertifikaat eristab Teid teistest ja näitab Teie siseauditi alaseid teadmisi. IIA erinevad sertifikaadid on: sertifitseeritud siseaudiitor (CIA), kontrollide enesehindamise sertifikaat (CCSA), avaliku sektori sertifitseeritud auditi professionaal (CGAP), sertifitseeritud finantsteenuste audiitor (CFSA) ja

riskijuhtimise kindluseandmise sertifikaat (CRMA).

- Paremad erialased teadmised:** Blogide, internetipõhiste ürituste, uuringute ja infolehtede kaudu väljendatakse globaalset vaadet viimastele eriala mõjutavatele uudistele.
- Erialased juhised:** IIA Standardid, tegevusjuhised, tegevusjuhendid ning ühtne teabekogum (*Common Body of Knowledge*, CBOK) annavad välja juhised, mis võimaldavad Teil anda oma töös parim.
- Liidrite arendamine:** Liikmena saate edastada oma teadmisi, rääkides konverentsidel, kirjutades artikleid, aidates kaasa teadustööle, õpetades või vabatahtliku tegevuse läbi kohalikul (nt ESAÜ) tasandil.
- Auhinnad ja tunnustus:** Palju tööd tehes saate kutsuda esile muudatusi oma organisatsioonis ja siseauditi erialas. Võite pälvida tunnustuse oma pühendumuse ja saavutuste eest kohalikul, riiklikul ja globaalsetes auhinnaprogrammides.
- Raamatud ja uuringud:** Kehtivad liikmehinnad siseaudiitoritele mõeldud ja siseaudiitorite poolt kirjutatud raamatutele IIA raamatupoes.
- Tööpakkumised:** IIA ülemaailmne võrgustik vahendab liikmetele siseauditi töövõimalusi üle maailma.

IIA kodulehelt tõlkinud Mariliis Männik-Sepp

IIA koduleht: <https://global.theiia.org/>

ECIIA koduleht: www.eciia.eu

10 õppetundi siseaudiitoritele Richard Chambers'ilt

Richard F. Chambers, CIA, CGAP, CCSA, CRMA, Rahvusvahelise Siseaudiitorite Ühingu (IIA) president and tegevjuht on välja andnud uue raamatu "*Lessons Learned on the Audit Trail*," mis kirjeldab tema peaaegu 40-aastast mitmekülgset siseauditi alast karjääri ning siseauditi elukutses edu saavutamisel ettetulevaid tegeliku elu väljakutseid.

1. **Silmapaistvatel siseaudiitoritel on sarnased omadused.** Ole valmis end täielikult pühendumaks. Ära ole lihtsalt hea, proovi olla täiuslik kõiges, mida teed.
2. **Arukus suhetes on tarvilik edu tagamiseks.** Kui soovid tõesti märkimist väärt panuse anda asutusele, on oluline luua ehedad suhted, et teised saaksid olla kindlad, et soovid mitte ainult iseennast, vaid neid tõeliselt aidata.
3. **Huvigrupideta puudub siseaudiitoritel missioon.** Huvigruppidel on alati viimane sõna öelda selle kohta, kas Te teete oma tööd hästi. Nad ei hinda siseauditi üksust kunagi selle järgi, kui hästi see toimib, vaid selle järgi, millist väärtust see loob nende jaoks.
4. **Kahtluste puhul tuleb silmas pidada riski, kuid meeles pidada, et see on muutuv sihtmärk.** Auditi ulatuse määratlemiseks tuleb prioritseerida riskipõhised kriteeriumid. Nendeta ei tea, kust alustada.
5. **Kommunikatsioon on oluline ja peab olema järjepidev.** Tõhusad siseaudiitorid peavad tegema rohkem kui avaldama olulist teavet ja teadmisi. Nad peavad seda teavet ja neid teadmisi efektiivselt ja pidevalt kommunikeerima.

6. **Õigeaegsus peab olema meile oluline väärtus.** Meie huvirühmad elavad "Google ajastus", mil vastused peaaegu igale küsimusele on mõne klahvivajutuse kaugusel. Nad ei pea enam kaht kuud või isegi kaht nädalat õigeaegseks. See on tekitanud ootuste osas lõhe, mis siseaditeerimises sageli ei ole olnud üldse teemaks.
7. **Innovatsioon kutsub esile suuri muutusi.** Siseaudiitoritena ei saa me olla nii halvatud hirmust ebaõnnestumise eest, et me ei soovi teha uuendusi.
8. **Väikesed kivid võivad põhjustada suuremaid laineid.** Vahel juhivad faktid meie edastatud aruannetes tähelepanu või äratavad kujutlusvõime viisil, mida me ei oska oodata. Ma nimetan seda nähtust "väikese kivi mõju," kui rahalise tähendusega ümardamise viga ilmneb pinnavirvendusena, kuid kasvab ülereageerimise tsunamiks või negatiivseks kuulsuseks, levides väljapoole.
9. **Keegi pole immuunne eetiliste eksimuste suhtes.** Olge teadlikud ohtudest, mida ebaetiline käitumine kujutab siseauditi elukutsele ja tehke kõvasti tööd, et välja tuua sellised tegevused, mis diskrediteerivad meid isiklikult ja professioni laiemaalt.
10. **Siseaudit vajab kohta juhtide laua taga.** Laua taga koha väljateenimise protsess algab ammu enne seda, kui saate oma tooli. See algab usaldusliku suhte loomisega organisatsiooni kõrgema juhtorgani ja juhtkonnaga.

IIA kodulehelt tõlkinud Mariliis Männik-Sepp
(10 Vital Lessons From the Audit Trail)

Euroopa Parlament muutis direktiivi 2013/34/EU

15. aprillil muutis Euroopa Parlament direktiivi 2013/34/EU, mis puudutab mittefinantsteabe ja mitmekesisust käsitleva teabe avalikustamist suurte äriühingute ja kontsernide poolt.

Ettevõtted peavad koostama aruande, mis sisaldab teavet keskkonnaküsimuste, sotsiaalsete ja töötajatega seotud küsimuste, inimõiguste austamise ning korruptsioonivastase võitlusega seotud küsimuste kohta.

Nimetatud teema kohta avaldab ECIIA artikli järgmises „European Magazine’is“. Lisaks on Euroopa Komisjon koostamas juhendit ja metoodikat mittefinantsaruandluse kohta.

ECIIA on moodustab töörühma, et tutvustada Euroopa Komisjonile siseauditi poolt pakutava kindlust andva rolli võimalusi selles valdkonnas.

Direktiiv on kättesaadav:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=AMD&format=WORD&reference=A7-0006/2014&secondRef=052-052&language=ET>

IIA Teadusfondi uued uuringud

IIA Teadusfond (The IIA Research Foundation, IIA RF) esitles kolme uut uuringut.

Sisekontrollisüsteemide hindamine

Sisekontrollisüsteemide hindamine: kõikehõlmav mudel ettevõtteülese riskijuhtimise hindamiseks (*Evaluating Internal Control Systems: A Comprehensive Assessment Model (CAM) for Enterprise Risk Management*) esitab raamistiku, mis hõlmab integreeritud kindlustunnet andvat lähenemisviisi.

See mudel esitab siseaudiitoritele praktilise ja detailse metoodika valitsemise osas kindlustunde andmiseks.

Üheksa elementi avaliku sektori siseauditi tõhususe tagamiseks

(Nine Elements Required for Internal Audit Effectiveness in the Public Sector)

Uuring annab ülevaate, kuidas ja millistes keskkondades avaliku sektori siseauditi üksused toimivad üle kogu maailma.

Uuurimistöö peamised küsimused olid:

1. Millised on siseauditi üksuste suurimad tugevused avalikus sektoris maailmas?
2. Millised on siseauditi üksuste suurimad takistused, mis pärsivad tõhusat tegutsemist avalikus sektoris üle maailma?
3. Millised on peamised piirkondlikud erinevused?

Teadustöö põhieesmärgiks oli hinnata üle maailma avaliku sektori auditeerimise ühiseid edutegureid, sealhulgas suurimaid tugevusi, kõige olulisemaid takistusi ning peamisi piirkondade vahelisi erinevusi.

Aruanne põhineb IIA täiendaval juhendil „Siseauditi roll avaliku sektori valitsemises“ (*The IIA’s The Role of Internal Auditing in Public Sector Governance*). Nimetatud dokument pidas järgmist üheksat elementi oluliseks tõhusa avaliku sektori siseauditi üksuse juures:

- 1) organisatsiooniline iseseisvus;
- 2) ametlik volitus;
- 3) piiramatu juurdepääs;
- 4) piisav rahastus;
- 5) pädev juhtkond;

- 6) objektiivne personal;
- 7) pädev personal;
- 8) huvirühmade toetus;
- 9) kutsetegevuse standardid.

Peamised uuringu järeldused oli järgmised:

- ✓ enam kui kaks kolmandikku avaliku sektori vastajatest tõi välja, et siseauditi valdkond oli seadusega või määrusega reguleeritud;
- ✓ umbes viiendik avaliku sektori vastajatest nentis, et nad on kogenud sundi muuta aruandes esitatud hinnangut või on olnud sunnitud aruandest välja jätma tehtud tähelepanek/ järeldus;
- ✓ umbes pooled avaliku sektori siseauditi juhtidest vastajad leidsid, et auditikomitee või samaväärne on nende organisatsioonides loodud, aga ainult veerand neist märkis, et komitee osales nende ametisse määramisel;
- ✓ ligikaudu 40% siseauditi juhtidest vastajatest tõi välja, et neil oli rohkem kui kuus aastat siseauditi üksuse juhtimise kogemust või samaväärset.

Aruanne võib aidata praktikutel tuvastada valdkondi, milles oleks kõige otstarbekam viia läbi muudatusi organisatsioonis.

Kvaliteedi tagamise ja täiustamise programmide väärtus

(The Value of Quality Assurance and Improvement Programs)

Uuring, mille on välja andud IIA Prantsusmaa kohalik üksus, annab ülevaate kvaliteedi tagamise ja täiustamise programmide (QAIP) hetkeseisust üle kogu maailma.

Uuringuks kasutati sisendit 46-st riigist. Kokku oli üle 1000 vastaja.

Peamised uuringu tulemused oli järgmised:

- ✓ 60% vastanutest oli kvaliteediprogrammis paigas või planeerisid nad seda rakendama hakata 12 kuu jooksul, kusjuures 69% nendest oli läbinud kvaliteedi välishindamise vähemalt ühe korra;
- ✓ Vastajate hinnangul andis kvaliteediprogramm nende asutusele lisaväärtust järgmistel viisidel:
 - juhtkonna parem arusaam riskist ;
 - otsuste langetamiseks parema info saamine;
 - tugi asutuse strateegia elluviimisel;
 - kokkuhoiuvõimaluste väljatoomine;
 - vähem pettusi;
 - koostöö edendamine teiste kindlustunde andjatega.
- ✓ Vastajate hinnangul andsid kvaliteediprogrammid lisaväärtust siseauditi üksustele järgmiselt:
 - kriitiliste puuduste tuvastamine ja parendusvõimaluste leidmine;
 - kriitiliste protsesside toimimise dokumenteerimine ja hindamine;
 - siseaudiitorite professionaalsuse ja erioskuste tõstmine.
- ✓ Enim mainitud väljakutsed kvaliteediprogrammi loomisel ja rakendamisel olid:
 - programmi rakendamise maksumus;
 - personali vähesus;
 - suurenenud bürokraatia;
 - suurenenud paberimaht.
- ✓ Paljud siseauditi üksused optimeerisid programmi rakendamiseks kuluvat aega ja raha, integreerides pidevad jooksivad

IIA TEGEMISED JAUUDISED

hindamised ja perioodilised sisemised hindamised oma normaalsesse tegevusrutiinidesse.

Täpsem informatsioon ja kõik kolm uuringut on kättesaadavad: www.theiia.org/Research.

COSO uus mõttepaber

COSO andis veebruaris välja uue mõttepaberi „Organisatsiooni tegevuse ja valitsemise täiustamine: kuidas COSO raamistikud saavad aidata“ (*Improving Organizational Performance and Governance: How the COSO Frameworks Can Help*).

Mõttepaberi eesmärk on näitlikustada, kuidas ettevõtteülene riskijuhtimine (ERM) ja sisekontrolli raamistikud saavad täiustada asutuste tegevust ja valitsemist.

Dokument on kättesaadav: <https://global.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/COSO%20Improving%20Organizational%20Performance%20and%20Governance.pdf>

Muud huvitavad väljaanded

Thomson Reuters Accelus on välja andnud kaks uut valget paberit (*whitepaper*):

- ✓ **Siseaudit ja „vilepuhumine“: olge teadlikud komistuskividest** („*Internal Audit and Whistle-Blowing: Beware of Stumbling Blocks*“);
- ✓ **Viige siseauditi riskide hindamine sel aastal õigesti läbi** („*Get Your Internal Audit Risk*

Assessment Right This Year“). Dokumendid on kättesaadavad:

<http://accelus.thomsonreuters.com/>

Uus kutsetunnistuse taotleja käsiraamat ning IIA pideva enesetäiendamise nõuded

Eelmises ESAÜ infolehes märkisime ära, et IIA andis välja uue täiendatud kutsetunnistuse taotleja käsiraamatu versiooni (*Certification Candidate Handbook*) 2013. aasta detsembris.

Hea uudisena toome välja, et tänaseks päevaks on käsiraamat tõlgitud eesti keelde. Juhime siinjuures tähelepanu, et lisaks täiendustele, on käsiraamatusse sisse viidud palju muudatusi, võrreldes käsiraamatu varasema versiooniga.

Samuti on eesti keelde tõlgitud IIA haldusdirektiiv „Pideva enesetäiendamise nõuded kõikidele kutsetunnistuse programmidele“ (*Administrative Directive No. 4: 2011. Continuing Professional Education Requirements for All Certification Programs*). Nimetatud dokument on abiks kõigile sertifitseeritud siseaudiitoritele, andes juhiseid erialase täiendusõppe kohustuse nõuetekohaseks täitmiseks.

Mõlemad dokumendid on kättesaadavad ESAÜ kodulehelt: www.siseaudit.ee/sertifitseerimine

Vt ka Mariliis Männik-Sepp'a artiklit teemal „Kutsealase täiendusõppe tundide (CPE) kogumise võimalused“ Infolehe lk 15.

Experience
the flavours
of Audit

Event & CEE Conference

Budapest, 18-19 September, 2014

Atesteeritud siseaudiitorid

ESAÜ üheks strateegiliseks eesmärgiks on propageerida IIA korraldatavaid CIA, CGAP jt eksameid ning ergutada oma liikmeid erialasele arengule rahvusvaheliste sertifikaatide omamise kaudu.

Toome esile ja õnnitleme ESAÜ liikmeid, kes on saanud rahvusvahelise sertifikaadi ning kellele on omistatud siseaudiitori kutse või kutsetase.

NB! IIA on teada andnud, et 1-30. juunini 2014. a on võimalik registreerida enda CRMA ja CCSA eksamile taotlemise tasu (*application fee*) maksmata (kokkuhoid kuni \$200 sertifikaadi kohta). Soovitame kõigil huvilitsel kasutada head võimalust!

CIA sertifikaat:

- ✓ **Aleksandr Gorškov** (Alekon Holding AS)

CGAP sertifikaat:

- ✓ **Siiri Koplimaa** (KIK)
- ✓ **Aive Adler** (Siseministeerium)
- ✓ **Deivi Kiviste** (EAS)
- ✓ **Elsa Leiten** (Tartu Ülikool)
- ✓ **Marju Domaškina** (SA Innove)
- ✓ **Margit Krieger** (Põllumajandusministeerium)

Avaliku sektori siseaudiitori (ASSA) kutsetaseme said:

- ✓ **Deivi Kiviste** (EAS)
- ✓ **Krisi Pungas** (KVPS)
- ✓ **Hedy Hoomatalu** (Rahandusministeerium)
- ✓ **Anu Alber** (Rahandusministeerium)
- ✓ **Kaur Siruli** (Rahandusministeerium)
- ✓ **Piret Lantin** (RMK)
- ✓ **Maria Ottesson** (KIK)
- ✓ **Triin Värav** (KPMG Baltics OÜ)
- ✓ **Aive Adler** (Siseministeerium)
- ✓ **Kaie Karist** (Valga Maavalitsus)
- ✓ **Mart Pechter** (Siseministeerium)
- ✓ **Kaisa Jõemaa** (Rahandusministeerium)
- ✓ **Siiri Koplimaa** (KIK)
- ✓ **Marju Domaškina** (SA Innove)
- ✓ **Margit Krieger** (Põllumajandusministeerium)
- ✓ **Kai Paalberg** (Rahandusministeerium)

Atesteeritud siseaudiitori kutse said:

- ✓ **Oliver Gross** (Rahandusministeerium)
- ✓ **Aleksandr Gorškov** (Alekon Holding AS)
- ✓ **Lauri Plutus** (AS EVR Cargo)
- ✓ **Bert-Erik Saluveer** (AS Eesti Raudtee)
- ✓ **Karin Rätsep** (KPMG Baltics OÜ) – *Vea parandus vabandusega toimetusest (eelmises Infolehes eksisime nimega)*

Täielik nimekiri:

<https://www.auditortegevus.ee/atr/web/siseaudit/register/siseaudiitori-otsing>

Kutsealase täiendusõppe tundide (CPE) kogumise võimalused

Autor: ESAÜ liige Mariliis Männik-Sepp, CGAP, CCSA, CRMA

CIA, CGAP jt Rahvusvahelise Siseaudiitorite Ühingu (IIA) väljaantud sertifikaatidega käib kaasas nõue säilitada ja asjakohastada kutsealaseid teadmisi ja oskusi. Artiklis heidame pilgu IIA täiendusõppe nõuetele ning vaatleme neid paralleelselt siseriikliku täiendusõppe kohustusega.

Selguse saamiseks, kuidas IIA nõuded siseriikliku täiendusõppe süsteemiga ühtivad, on pöördutud Heli Jalakas'e poole Rahandusministeeriumi (RM) ettevõtluse ja arvestuspoliitika osakonnast. Samuti on küsitletud Siseaudiitorite kutsekomisjoni (SAKK) esimeest Helen Anijalg'a ja ESAÜ esindajat Elsa Leiten'it.

Sissejuhatuseks, et nii IIA (kutsealase sertifitseerimise nõukogu) kui ka audiitortegevuse seadusega kehtestatud siseriikliku täiendusõppe süsteemi eesmärk on see, et kutsetunnistuse omandanud isikud hoiaks end kursis rahvusvaheliste siseauditeerimise kutsetegevuse standarditega ning siseauditi maastikul toimuvaga.

IIA mõistes on vajalik omandatud sertifikaatide säilitamiseks neid nõ hallata ehk teenida CPE (*continuing professional education* - täiendusõppe) tunde, et säilitada oma sertifitseeritud staatus. CIA sertifikaadi haldamiseks on vaja teenida 40 ning CGAP jt IIA sertifikaatide puhul 20 CPE tundi kalendriaastas. Sealjuures, üks CPE tund võrdub iga erialaseks enesetäiendamiseks pühendatud 50 minutiga.

§§§

Siseaudiitori täiendusõppe kohustus (Audiitortegevuse seadus § 67)

- ✓ Siseaudiitoril on kohustus hoida oma teadmisi, oskusi ja vilumusi pidevalt tasemel, mis ei ohustaks siseaudiitori kutsetegevuse kvaliteeti.
- ✓ Siseaudiitorite täiendusõppe programmi kehtestab rahandusminister määrusega (*vastav rakendusakt hetkel puudub*).
- ✓ **Avaliku sektori siseaudiitor** on kohustatud osalema ESAÜ või Audiitorkogu korraldatavas või siseaudiitorite kutsekomisjoni (SAKK) tunnustusega täiendusõppes vähemalt 20 akadeemilise tunni ja **atesteeritud siseaudiitor** 40 akadeemilise tunni ulatuses aastas.
- ✓ Siseaudiitori suhtes, kes **osaleb täiendusõppes lektorina**, arvestatakse kohustuse täitmisel juhendatud täiendusõppe ajalist kestust kahekordsena.
- ✓ Siseaudiitor, kes siseaudiitori tegevusaruande perioodil **ei tegele siseaudiitori kutsetegevusega**, on kohustatud osalema täiendusõppes aastasest mahust poole ulatuses.
- ✓ **Eelnimetatud ei kohaldata:**
 - 1) rasedus-, sünnitus- või lapsehoolduspuhkusel viibijale;
 - 2) üle nelja kuu töövõimetuslehel viibijale;
 - 3) muu mõjuva põhjuse tõttu Rahandusministeeriumi otsusega täiendusõppe kohustusest vabastatud isikule.

Täiendusõppe kohustuse täitmiseks peab audiitortegevuse seaduse (AudS) mõistes atesteeritud siseaudiitor osalema täiendusõppes vähemalt 40 akadeemilist tundi ja avaliku sektori audiitor 20 tundi kalendriaasta jooksul.

Siinjuures on võtmesõnaks „täiendusõpe“ – kui kitsalt või laialt seda mõista? Kas täiendusõppe kohustuse täitmisenä saab arvestada koolitustel osalemist kuulaja või lektori rollis või on see midagi enam?

IIA käsitluses on kutsealane enesetäiendamine laiem mõiste, hõlmates kõikvõimalikke kutsetegevusega seotud enesetäiendamise vorme, mida hiljem on käsitletud detailsemalt:

- ✓ õppetegevus;
- ✓ publikatsioonid;
- ✓ tõlked;
- ✓ suulised ettekanded;
- ✓ osalemine erialaste organisatsioonide töös;
- ✓ siseauditi kvaliteedi välishindamised.

Siseaudiitoril on kohustus hoida oma teadmisi, oskusi ja vilumusi pidevalt tasemel, mis ei ohustaks siseaudiitori kutsetegevuse kvaliteeti.

ESAÜ liikmete seas on üle viiekümne sertifitseeritud siseaudiitori ehk ligikaudu neljandik liikmetest. Lisaks on paljud praegusel hetkel eksamiteks ettevalmistumas.

ESAÜ-le on tulnud mitmeid küsimusi CPE tundide teenimise võimaluste kohta ning vastavate tundide kasutamise võimalikkuse kohta siseriiklikus atesteerimise süsteemis.

Kuna tegemist on aktuaalse teemaga, korraldas ESAÜ IIA poolt väljaantud CPE tundide käsitlemist reguleeriva haldusdirektiivi „**Pideva enesetäiendamise nõuded kõikidele kutsetunnistuse programmidele**“¹ tõlkimise eesti keelde. Vastav dokument on kättesaadav ESAÜ kodulehelt:

<http://www.siseaudit.ee/sertifitseerimine/kutsealase-taiendusoppe-nouded-koikidele-sertifitseerimisprogrammidele>

Nõuetele vastav kutsealane täiendusõpe

IIA eeldab, et CPE nõuete täitmiseks valivad siseaudiitorid kvaliteetsed koolitusprogrammid.

Direktiivis on esitatud detailne info selle kohta, milline täiendusõppe programm loetakse sobivaks ning millised (teema)valdkonnad kehtivad erinevate sertifikaatide lõikes.

Järgnevalt on lühidalt käsitletud erinevaid CPE tundide kogumise võimalusi. Ammendava ülevaate saamiseks soovitan kindlasti tutvuda direktiivi täistekstiga.

Kutseksam

Sooritades CIA eksami, teenib siseaudiitor 40 CPE tundi eksami sooritamise aastaks ning täiendavalt 40 tundi järgneva aastaks. CGAP jt sertifikaatide puhul on need tunnid vastavalt 20 ja 20.

¹ IIA Administrative Directive No. 4: 2011 „Continuing Professional Education Requirements for All Certification Programs“.

Õppetegevus

CIA võib selles kategoorias koguda maksimaalselt 40 CPE tundi ning CGAP jt sertifikaatide puhul 20 tundi, kusjuures viimaste puhul peab vähemalt 5 tundi 20-st kuuluma nimetatud kategooriasse.

Õppetegevus hõlmab enda all kutsealaseid õppe- ja arenguprogramme, mida korraldavad auditeerimis- või finantsarvestusealased organisatsioonid (nt ESAÜ, Audiitorkogu). **Õppetegevuse alla käivad seega koolitused, seminarid, konverentsid ning teatud tingimustel ka asutuste ametlikud sisekoolitused, (ülikooli)kursused, iseõpe ja muude kutsetunnistuste saamiseks sooritatud eksamid.**

Siseriikliku regulatsiooni kohaselt hõlmab täiendusõpe eelnimetatud õppe- ja arenguprogrammide raames läbiviidud koolitusi, seminare, konverentsidest osavõttu ning auditeeritava valdkonnaga seotud koolitusi sealhulgas asutuste ametlikke sisekoolitusi. AudS-i põhine täiendusõppe arvestus käib akadeemiliste tundide alusel.

Publikatsioonid

CPE tundi saab teenida, tehes kaastööd erialastesse väljaannetesse, mis puudutavad otseselt kutsetunnistuse valdkonda või mille kaudu on edenenud siseaudiitori kutsealane asjatundlikkus auditeerimise valdkonnas. Sobivad väljaanded on nt ESAÜ Infoleht, Audiitorkogu Infokiri jms.

Publikatsioonide alla kuuluvad artiklid, raamatud, teadusuuringud, erialaeksamite küsimused. CIA-d saavad teenida seeläbi maksimaalselt 25 CPE tundi ning teiste

sertifikaatide omanikud 10 tundi. Siin kehtib reegel, et üks A4 võrdub 2 CPE tundi, kuid eri liiki väljaannete puhul on seatud piirangud tundide maksimaalsele võimalikule arvule.

Siseriiklikult ei ole hetkel selline täiendusõppe tundide kogumine reguleeritud ja erialase täiendusõppe tõendamisenä ei lähe arvesse publikatsioonide kirjutamine.

Tõlked

IIA lubab CPE tunde teenida ka tõlketöö kaudu, eeldusel, et tõlgitud materjal puudutab otseselt kutsetunnistuse valdkonda või on tõlketöö läbi edenenud siseaudiitori kutsealane asjatundlikkus auditeerimise valdkonnas. Avaldatud tõlked võivad olla raamatute, artiklite või teadusuuringute kujul. Üks A4 võrdub ka siinjuhul 2 CPE tunniga. CIA-d saavad teenida seeläbi maksimaalselt 25 CPE tundi ning teiste sertifikaatide omanikud 10 tundi.

Siseriiklikult ei ole hetkel selline täiendusõppe tundide kogumine reguleeritud ja erialase täiendusõppe tõendamisenä ei lähe arvesse tõlketööde tegemine.

Suulised ettekanded

Oma CPE tundide kogumit on võimalik täiendada tehes erialaseid ettekandeid. Tunde on lubatud koguda CIA-del 25 ning CGAP-idel jt sertifikaatide omanikel 10. Lisaks ettekande pikkusele teenitakse täiendavalt tunde kolmekordse ettekande kestuse ulatuse eest.

Ettekannete all peetakse silmas nt siseauditi alast koolitustööd, esinemisi seminaridel, konverentsidel, teabepäevadel.

Siseriiklikult on sellise tegevuse all mõeldud koolitajana tegutsemist. Arvestus käib akadeemiliste tundide alusel. Ettevalmistavate tundide eest punkte ei arvestata, kuid kogu punktiarv võrdub kahekordse ettekande ajalise kestusega.

Osalemine erialaste organisatsioonide töös

Kutseala organisatsiooni (ESAÜ) tegevuses ametnikuna või komisjoni liikmena tegutsedes on võimalik teenida lisaarv CPE tunde – CIA-del 15 ja teistel 10. Iga vastava tegevuse tund võrdub ühe CPE tunniga. ESAÜ ametnikud põhikirja järgi on juhatuse esimees (president), aseesimees (asepresident), finantsjuht ja tegevjuht. ESAÜ komisjonid on järgmised: revisjonikomisjon, eetikakomisjon, koolituse ja arenduskomisjon ning siseaudiitori litsentsikomisjon. Samuti on arvestatav osalemine SAKK-i töös.

Siseriiklikult ei ole hetkel selline täiendusõppe tundide kogumine reguleeritud.

Siseauditi kvaliteedi välishindamised

Kvaliteedihindajad saavad koguda tunde välishindamiste läbiviimise eest. CIA-d saavad koguda maksimaalselt 20 CPE tundi ning teised 10. Iga kohapeal veedetud tunni eest saab arvestada ühe CPE punkti. Rakenduvad teatud piirangud, mis on esitatud direktiivis. Siseriiklikult ei ole hetkel selline täiendusõppe tundide kogumine reguleeritud.

Kokkuvõte

SAKK RM-i nõustava organina siseauditalastes küsimustes on seisukohal, et siseriiklik siseaudiitorite täiendusõppe kohustus peaks ühilduma IIA nõuetega, kuivõrd siseriiklik eksamite süsteem tugineb suures osas IIA poolt korraldatavatele eksamitele. Täiendusõppe

süsteemi korraldust on SAKK-i koosolekutel käsitletud ning vastav ettepanek on seeläbi RM-ile edastatud.

AudS-i kohaselt kehtestab siseaudiitorite täiendusõppe programmi rahandusminister määrusega. Seega annab kehtiv seadus volitusnormi täpsustada täiendusõppe programmi, aga ei luba reguleerida täiendusõppe korraldust. AudS-i muutmise eelnõu on Riigikogus menetlemisel ja peagi vajalikud muudatused jõustuvad, mille järgselt alustab ministeerium täiendusõppe korra väljatöötamist. Täiendusõppe korra määрус loob selgust ka Audiitorkogu, ESAÜ või SAKK-i tunnustusega koolitajate küsimuses. Täiendusõppe korra määрус eelnõu kooskõlastatakse kindlasti ka sihtrühmadega.

Täiendusõppe korra määрус jõustumiseni tuleb täiendusõppe kohustuse täitmisel lähtuda AudS-i üldisest raamist. See tähendab, et sobib nii standardite- kui valdkonnapõhine koolitus või koolitamine. Muul moel täiendusõppe kohustuse täitmine eeldab regulatsiooni.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et IIA poolt pakutavad täiendusõppe tõendamiseks kogutavate CPE tundide süsteem on laiaulatuslikum ja paindlik, pidades oluliseks asjaolu, et CPE tundide kogumiseks tehtavate tegevuste läbi edendab siseaudiitor oma erialasi teadmisi ja oskusi ning püsib kursis muudatustega valdkonnas ja siseauditeerimise kutsetegevuse standardites.

Siseriikliku regulatsiooni eesmärgiks on sarnaselt IIA-ga tähtsustada siseaudiitori kohustust hoida oma teadmisi, oskusi ja vilumusi pidevalt tasemel, et ei oleks ohustatud siseaudiitori kutsetegevuse kvaliteet. Jääme ootama siseriiklikku regulatsiooni täpsustavat määrust ja loodame, et ühilduvus kahe süsteemi vahel paraneb. Seni täiendame oma teadmisi koolitustel osaledes ja teisi koolitades. Head enesetäiendamist!

Välishindamised

Siseauditi üksuse
tegevus on
kooskõlas IIA
standarditega

Tunnustame siseauditi üksuseid, kes on läbinud välise hindamise. Kui Teie asutuses on hiljuti läbi viidud välis-hindamine, palun teavitage sellest ESAÜ-d, et saaksime Teie asutust tunnustada ja uudist Ühingu liikmetega jagada (info@siseaudit.ee).

Kvaliteedihindamise läbinud asutuste loetelu on toodud ESAÜ kodulehel:

<http://www.siseaudit.ee/kvaliteedihindamine/kvaliteedihindamise-labinud-asutused>

Välishindamiste läbiviimist käsitleb IIA Standard 1300 „Kvaliteedi tagamise ja täiustamise programm“.

IIA Standard 1312 „Välis-hindamine“ sätestab, et välis-hindamisi peab korraldama vähemalt kord viie aasta jooksul, kasutades kompetentset ja sõltumatut organisatsioonivälist hindajat või hindamismeeskonda. Kvaliteedi välis-hindamisi teostavad ESAÜ, audiitorühingud ning avalikus sektoris ka Rahandusministeerium.

ESAÜ-l on hea meel tunnustada:

Eesti Energia AS

Aprillis 2014 andis KPMG Baltics OÜ sõltumatu kinnituse Eesti Energia AS-i siseauditi osakonna enesehindamise tulemustele. Välis-hindaja nõustus Eesti Energia AS-i üldise hinnanguga, mis määratleb, et siseauditi tegevus on üldises vastavuses Standardite, eetikakoodeksi ja siseauditi definitsiooniga. Eesti Energia AS-i siseauditile oli see välis-hindamine esmakordne.

Vt ka Anna Kon'i artiklit teemal „Eesti Energia AS-i siseaudit: meist ja välis-hindamisest“ Infolhe lk 21.

Soovime olla Teie usaldusväärne partner kvaliteedi küsimustes

ESAÜ pakub oma kvaliteediteenustega organisatsioonidele lisaväärtust, kasutades IIA rahvusvahelist võrdlusandmete andmebaasi ning parimate praktikate kogumikku.

ESAÜ kvaliteediteenused:

- kvaliteedi tagamise ja täiustamise programmi alane koolitustegevus;
- kvaliteedihindamise teemaline nõustamine;
- täielik välis-hindamine;
- sisemise hindamise sõltumatu väline kinnitamine.

ESAÜ-l on professionaalne hindamismeeskond, sertifitseeritud kvaliteedihindajad, kes vastavad IIA standardites esitatud nõuetele ning omavad pikaajalist siseauditeerimise alast töökogemust ja varasemat kvaliteedihindamise kogemust.

ESAÜ tugevusteks on jätkusuutlikkus ja sõltumatus, professionaalne ja kogemustega hindamismeeskond ning paindlik ja vajadusi arvestav lähenemine.

Kvaliteediteenuste pakkumisel järgime IIA standardeid ning IIA kvaliteedihindamise metoodikat.

Info: <http://www.siseaudit.ee/kvaliteedihindamine>

Pakkumised: info@siseaudit.ee

Siseauditi funktsiooni kvaliteedi hindamine – kellele ja miks?

Autor: ESAÜ liige Kati Luukas, Ernst&Young Baltic

Milline võiks olla võimalik siseauditi funktsiooni kvaliteedi välishindamise läbimisest saadav kasu nii siseauditile endale kui ka tippjuhtkonnale/ organisatsioonile laiemalt?

Iga uue standardi rakendamine võtab aega, nõuab ettevalmistust ning inim- ja rahalist ressursi. Nii nõuab seda ka IIA standardite rakendamine ja muuhulgas kvaliteedi välishindamise läbiviimine.

Seetõttu on igati õigustatud küsimus, et kas kogu sellest bürokraatlikust ning ressursimahukast protsessist on ka sisulist kasu või piirdubki lisandväärtus õigusega kasutada väljastatavates auditiaruannetes kuulsat lauset „audit on läbi viidud kooskõlas IIA standarditega“? Mida saab selle protsessi läbimisest auditifunktsioon ning millist lisandväärtust annab see juhtkonnale? Seda Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (edaspidi PRIA) näitel välja selgitada püüti.

Siseauditi funktsiooni kvaliteedi hindamist saab läbi viia välishindamisena või enesehindamise sõltumatu valideerimise kaudu. PRIA valikuks osutus viimane, mis võimaldas siseauditi osakonnal jõuda enesehindamise käigus jälile olulisematele kitsaskohtadele. Välishindaja poolne tulemuste valideerimine lõi aga täiendava sünergia ning aitas välja töötada kõige asjakohasemad parandusettepanekud.

Kvaliteedi hindamise peamine eesmärk ei ole saada „ei või jah“ stiilis vastus küsimusele, kas auditifunktsioon vastab kehtestatud standarditele. PRIA on heaks näiteks – saavutati küll üldine vastavus standarditega, kuid kogu

selle töö peamine väärtus seisnes hoopis erinevate kitsaskohtade väljaselgitamises ning nende parandusettepanekute väljatöötamises.

Selle käigus juhiti siseaudiitorite tähelepanu erinevatele tulemuslikkust mõjutavatele aspektidele ning edaspidi oskasid ka siseaudiitorid ise nendele asjaoludele rohkem tähelepanu pöörata. Seeläbi õnnestus neil ka enda töö tulemuslikkust parandada.

Ühe olulise kasutegurina, mida PRIA siseaudiitorid pärast hindamise läbiviimise ka ise välja tõid, oli teadmine, et kuigi ise oldi ka enne veendunud, et tegutsetakse vastavalt kehtestatud kvaliteedistandarditele, siis hindamise tulemusel anti selle kohta objektiivne kinnitus, et see tõepoolest nii ka on.

Täiendavalt andis hindamine ülevaate juba saavutatust ja peamistest võimalikest arengusuundadest. Kõik eelnev tõstis PRIA siseauditi enesekindlust ning andis teada, et liigutakse õigel teel. Läbiviidud hindamise käigus saadi kindlustunne, et PRIA siseauditi osakonna positsioon, maine ja usaldusväärsus organisatsioonis on kõrged ning siseauditi osakonna töö vastab juhtkonna ja teiste osapoolte ootustele. Samas teadvustati, et sellest veel olulisem on tegeleda kvaliteedi arendamise ja tagamisega pidevalt, mitte ainult hindamise käigus.

Kuivõrd kvaliteedi välishindamise protsess hõlmab endas ka asutuse juhtkonna sisulist kaasatust ning nende arvamuse välja selgitamist, siis sunnib selle protsessi läbiviimine ka asutuse juhtkonda enda ootusi paremini formuleerima ning kommunikeerima. Sellest tulenevalt selgus, et kvaliteedi hindamise protsessi läbiviimine on avaldanud positiivset mõju siseauditi ja juhtkonna omavahelisele suhtlusele, mistõttu on PRIA siseauditi osakond rohkem teadlik

juhtkonna ootustest ja vajadustest ning seeläbi suudab nendele paremini vastata.

Kvaliteedihindamisest saadavat kasu tunnetas ka PRIA juhtkond. Peadirektori sõnul andis hindamise läbimine juhtkonnale kindluse, et nende alluvuses töötav siseauditi funktsioon tegutseb tõepoolest kvaliteetselt. Juhtkonnale andis see teadmine täiendavat tuge ning kinnitust siseauditi osakonna panusest. Siseauditile andis selline juhtkonna poolne täiendav kindlus omakorda võimaluse enda tegevusi ja ressursse paremini juhtkonna ootustele ja vajadustele vastavalt suunata ning seeläbi suurendada veelgi funktsiooni tulemuslikkust.

Seega seisnes peamine kvaliteedi hindamise mõju siseauditi tulemuslikkusele just funktsiooni enesekindluse ja eneseteadlikkuse suurenemises ning siseauditi osakonna professionaalsuse ja usaldusväärsuse tõusus PRIA juhtkonna silmis.

Eelnevalt väljatoodu aitab PRIA siseauditi osakonnal ühtpidi tulemuslikumalt enda tegevusi teostada ning teistpidi omavad nende tegevuse tulemused organisatsioonis suuremat kaalu.

Eesti Energia ASi siseaudit: meist ja välishindamisest

Autor: ESAÜ liige Anna Kon, CIA, Eesti Energia

„Kuus kõige lihtsamat sõna inglise keeles on „To be or not to be.“ Vaevalt, et leidub maailmanurka, kus neid sõnu poleks tõlgitud. Isegi need, kes inglise keelt ei valda, tunnevad need sõnad kõla järgi ära ning hüüatavad: „Shakespeare!““ (Peter Brook).

Sellisele tunnustusele meie muidugi ei pretendeeri, vaid tahame hoopis teha

tagasihoidlikult häält, selleks, et kui edaspidi Eesti siseauditeerimise maastikul öelda „Eesti Energia AS-i siseaudit,“ tekiks vestluspartnerite silmis äratundmise rõõm.

Käesoleva artikli eesmärgiks on lühidalt tutvustada Eesti Energia (EE) siseauditi meeskonda ning personalipoliitika põhifookuseid ja siis pikemalt kõnelda detsembris 2013. a läbiviidud enesehindamisest ning sellele järgnenud (veebuar-märts 2014) tulemuste valideerimisest sõltumatu välishindaja poolt.

Kes me oleme?

Pildil: ülal vasakult Veera ja Kati-Helen, all Tatjana, Doris ja Anna.

EE siseauditist rääkides tuleb alustada meeskonna liikmetest, kes on meie peamine väärtus ja olemus. Naiivne oleks seada esikohale meie kasutuses olevat auditi tarkvara (MKInsight) ja väita, et see ongi imede allikas. Et nupuvajutusega genereerub saatmiseks valmis auditi aruanne – genereerub tõepoolest, kuid, sellele tehnoloogiliselt edasijõudnud ja vallatule nupu vajutusele, eelneb mitme nädala pikkune audiitori töö ja mõttetgevus.

EE siseaudiitorite meeskonda kuuluvad pika töökogemustega olivad, kes on selgeks teinud keerulisi põlevkivi kaevandmise, ladustamise,

rikastamise ja müügi protsessid ning omavad põhjalikku arusaama elektri, soojuse ja põlevkiviõli tootmisest ning metalli tööstusest.

Värsket pilku ja innovaatilisi mõtteid toovad meie meeskonda hiljuti liitunud audiitorid, kelle varasemad töökogemused pärinevad eelkõige erasektorist. Artikli autor ehk mina liitusin EE siseauditiga peaaegu seitse aastat tagasi, mil jõudsin arusaamani, et militaar- ja paramilitaarkarjääriga enam jätkata ei soovi, et inglise keele filoloogia ahvatleb ainult harrastusena ning riigiteadlase akadeemiline kraad on aidanud kaasa silmaringi laiendamisele ja, et on aeg teha seda, milleks puudub nii teoreetiline kui ka praktiline ettevalmistus ehk hakata siseaudiitoriks.

EE siseauditi meeskonna liikmed paiknevad Tallinnas, Narvas ja Jõhvis. Töökeeltes on meil igapäevases kasutuses nii kõnes kui ka kirjas eesti, vene ja inglise keel.

Sertifitseeritud audiitorite kontsentratsioon on muljetavaldav – kui võtta arvesse lisaks siseauditile ka riskijuhtimise osakonda ja riskijuhtimise ja siseauditi teenistuse juhti, siis kokku on tegemist 4 CIA-ga ja lisaks omab teenistuse juht ka CRMA sertifikaati. Siseauditi osakonna juhatajale on omistatud atesteeritud siseaudiitori kutse alates novembrist 2013 (CIA alates 2008).

Meie personalipoliitika alused

Kurt Reding toob välja edukate siseaudiitorite isikuomadusi ja need on, lisaks eeldatavatele kõlbelisusele (*integrity*) ja eetilisele – kirg, loomingulisus, uudishimu, initsiatiiv ja paindlikkus (*Internal Auditing: Assurance and Advisory Services, edition 3*). Hiljuti kuulatud Peeter Marveti ettekandest jäi meelde, et erinevaid maailma hädasid saab ühendada

kolme „L“ kolmnurka abil. Nimetatud „L“-id ei ole muud, kui: lollulus, laiskus ja lohakus.

Eelpool öelduga ongi meie personalipoliitika kirjeldatud – EE siseauditis saavad töötada ja töötavad inimesed kelle kirglikkus, initsiatiiv ja loomingulisus võimaldavad pidevalt kohaneda ja areneda kiiresti muutuv asukeskkonnas ja luua väärtust kontsernile.

Kolme „L“ga seotuid riske juhime nii värbamisel kui ka igapäevase töö käigus ning regulaarse tagasiside abil. Ei ole kindel kumb on ohtlikum, kas rumal audiitor, kes ei ole võimeline ärist ja riskidest aru saama, või lohakas audiitor, kes jätab olulistele riskidele tähelepanu juhtimata ja keskendub pisiformaalsustele. Nii, nagu me ei soovi, et meie sõiduki rehve vahetaks lohakas autoremondilukksepp (sellega kaasnevad riskid on miskipärast kohe tajutavad), ei saa nõustuda ka pinnapealse ja hooletu kindlustandva teenuse osutajaga.

Kiire ja järjekindel otsustamine on eduka personalijuhtimise lahutamatu osa – venitamine ja otsustusvõimetus kahjustab mõlemaid osapooli. Tööandjal jäävad eesmärgid saavutamata ja auditi tööks mittesobiv isik piinleb (ehk igavleb) samuti. Kui MSN-is ja Skypes kõik tähtsad jutud ära räägitud, „nägude raamatus“ karmid meeldib/ei meeldi otsused tehtud, maailma uudistega ennast põhjalikult kurssi viidud, uus auto väljavaadatud ja imekombel selle kõige eest on ka palk punktuaalselt kontole laekunud – mida siin enam teha jääb?

Välishindamine - miks ja kuidas

Olles siis targad, ilusad ja peamiselt enesekindlad, otsustasime, et nüüd on õige aeg saada ka väljastpoolt kinnitust meie vooruste loetelule; veel enamgi kui audiitortegevuse

seaduse sätete ja IIA standardi 1312 (Välishindamine) nõuded lausa hingavad selga.

Valisime meie hinnangul majanduslikult efektiivsema meetodi ehk viisime läbi sisemise enesehindamise ja seejärel kutsusime välishindaja meie enesehindamise tulemusi, kas kinnitama või sootuks ümber lükkama. Siit ka mõned soovitusel meie poolt:

- ✓ *Põhjalik ettevalmistus, korraldatava dokumentatsiooni ajakohastamine ja uuendamine on kohustuslik samm enne enesehindamise algatamist* – meie uuendasime ja viisime vastavusse siseauditi põhimääruse, ametijuhendid, siseauditi käsiraamatu ja selle lisad. See ei tähenda, et eelnevalt olid nimetatud sisekorrad käest ära lastud ja elasid oma elu, kuid teadvustamine, et varsti hakkavad neid samu dokumente üle lugema mitte tavakodanikud vaid hoopis siseaudiitorid ja välishindajad, kainestab märkimisväärselt;
- ✓ *Keda valida enesehindajaks?* – meile vedas, sest saime selle töö usaldada sertifitseeritud siseaudiitorile, kes liitus meie meeskonnaga mõni kuu enne ehk oli piisavalt sisse elanud, aga ei pidanud enda tehtud auditeid hindama. Olgem ausad, enda töös puuduste otsimine ja leidmine erilist naudingut ei too;
- ✓ *Enesehindamise protsessi tuleb detailsetl dokumenteerida* – ehk rakenduvad samad nõudmised, mis tavapärasele auditi tööle. Välishindaja peaks olema võimeline jõudma samadele järeldustele pikemalt kahtlemata;
- ✓ *Välishindaja leidmiseks tuleb küsida hinnapakkumisi* – koostasime lähteülesande ja küsisime hinnapakkumisi koos tegevuskava ja meeskonna tutvustamisega BIG4-st (neli suurimat audiitorfirmat). Välishindaja valikul oli ka piirang – see ei tohtinud olla kontserni välisaudiitor.

Välishindaja viis sisemise hindamise kinnitamise toiminguid läbi kolme nädala jooksul. Sõltumatu kinnitamine koosnes peamiselt enesehindamise toimingute ja tulemuste ülevaatusel ning pistelisest testimisest. Korraldati kohtumised enesehindamise läbiviijaga (panime neid lausa ühte kabinetti istuma), siseauditi osakonna juhi, juhatuse liikme ja auditikomitee esindajaga. Lisaks küsis välishindaja kirjalikult või telefonitsi asjakohast infot osakonna töötajatelt ja välisauditi esindajalt.

Et pikemalt pingeid üleval mitte hoida, ütlen uhkusega kohe ära, et välishindaja nõustus meie enesehindamise üldhinnanguga, mis määratleb, et EE siseauditi tegevus on üldises vastavuses standardite, eetikakoodeksi ja siseauditi definitsiooniga. Mis tähendab omakorda seda, et vastavalt IIA standardile 1330 hakkame aruannetesse lisama väljendit „läbiviidud kooskõlas standarditega.“

Välishindamisest saadud kasu ja õppetund:

- ✓ *Mõjususe ja lisaväärtuse kasv* – „Siseauditi kvaliteedi tagamise ja täiustamise programmi elluviimine tõstab siseauditi osakonna mõjusust, suurendab siseauditi poolt antavat lisaväärtust ning kindlustab üksuse täieliku vastavuse standarditele“ (Välishindaja aruandest);
- ✓ *Reeglistiku lahtimõtestamine ja analüüs* – enda sisereeglite ülevaatamine, põhimääruse ja standardite kordamine viis kirglike diskussioonideni alates sellest „aga kes sind ikkagi lahti laseb?“ lõpetades üksikute IIA standardite ja nende tõlgenduste lahkamisega;
- ✓ *Pilk sissepoole ja arutelu* – väljusime igapäevasest rutiinist, kohtusime, et arutada enesehindamise tulemusi osakonna siseselt, küsisime tagasisidet meie tööle Eesti Energia AS-i juhatuse liikmetelt ja EE auditikomiteelt

(koondhinnanguks pälvisime 8/10). Aeg-ajalt iseendaga tegelemine on sama vajalik ja rahuldust pakkuv nagu kalal või juuksuris käimine;

- ✓ **Asjatundjate tagasiside** – igapäevase töö käigus tuleb sageli ette, et tuleb lahti rääkida auditi protsessi põhitõdesid, selgitada lahti, miks me ise seda kõike, mis me leidsime ise korda ei tee, tutvustada riskijuhtimise, valitsemise ja kontrollikeskkonna kontseptsioone ja palju muud. Kuid rääkida sellest, kuidas mõistan IIA standardi 2050 (Koordineerimine) olemust ja isegi kui kuidagi mõistan, kuidas ma selle ellu viin ja miks ma arvan, et meie tegevusplaanis on kajastatud kõige olulisemad infotehnoloogia riskid, mitte see, mis parasjagu ette juhtus – selliseid arutelusid sai pidada asjatundjatega, kelle käest saime nii häid mõtteid arenguks kui ka positiivset tagasisidet.

Kokkuvõtteks, loodan, et eeltoodud kirjeldus motiveerib ja innustab siseauditi üksuseid teadvustada inimkapitali väärtust, tegeleda enesehindamisega ja läbida välishindamist (niikuinii väljapääsu pole). Küsimused ja vastuväited on alati teretulnud.

Siseaudiitori roll organisatsiooni arengu suunamisel

Autor: ESAÜ liige Kaidi Visk, Tartu Ülikooli magistrant

ESAÜ Tartu infotunnil 08.05.2014. a viidi läbi fookusgrupi intervjuu teemal „Siseaudiitori roll organisatsiooni arengu suunamisel“.

Intervjuu läbiviimise eesmärk oli võrrelda siseauditi rolli toiduainetööstuse kvaliteedisüsteemi juhtimisel teiste valdkondade kvaliteedisüsteemide juhtimisega. Fookusgrupiintervjuu tulemust kasutatakse

magistritöö: „Siseauditi roll toiduainetööstuse kvaliteedisüsteemi juhtimisel“ empiirilise osa koostamisel.

Magistritöö eesmärk on kaardistada siseauditi roll toidu kvaliteedi ja toiduohutuse tagamisel ning parendamisel kogu käitlemisahela ulatuses.

Toiduainetööstuses on oluline tagada jälgitavus ja parendada toidu kvaliteedi ning toiduohutuse taset kogu käitlemisahela ulatuses. Kõrged nõudmised toiduohutuse ja – kvaliteedi suhtes on tingitud tarbijate, jaemüüjate, seadusandluse ja omanike poolsest kasvavast survest. Tooteohutussüsteem ja toote stabiilne kvaliteet on osa heast juhtimistavast. Siseaudit aitab kaasa kvaliteediohje tagamisele.

Rohkem kui kunagi varem on tänapäeval toidu kvaliteet ja -ohutus tarbijate ning järelevalveasutuste pideva tähelepanu all. Seda on tugevdanud toiduohutusega seotud hirmud.

Kvaliteedi, toiduohutuse, töötervishoiu, keskkonna ja sotsiaalse vastustuse alaste riskide juhtimine kogu toidu tarneahela ulatuses on saanud iga ettevõtte jaoks oluliseks.

Organisatsiooni edukas juhtimine ja toimimine nõuab selle süstemaatilist ja läbipaistvat suunamist ning ohjet. Edu saab tuleneda juhtimissüsteemi rakendamisest ja ajakohasena hoidmisest, mis on kavandatud pidevalt parendama toimivust kõigi huvipoolte vajadusi silmas pidades.

Sõna kvaliteet tuleneb ladina keelest (qualitas 'omadus, laad, headus, väärtus'). Majandusdoktor Heino Levald defineerib kvaliteedi mõistet artiklis: „Kvaliteedijuhtimine ja selle rakendamine avalikus juhtimises“: kvaliteet on inimtegevuse tulemuste vastavuse aste nende tarbijate (kliientide) vajadustele ja ootustele. Sellisena on mõiste kvaliteet kasutatav mistahes alal, sh avalikus juhtimises. ISO 9000:2000 defineerib kvaliteeti, kui määra, milleni

olemuslike karakteristikute kogum täidab nõudeid.

Kvaliteet on oma arengus läbi käinud erinevaid etappe, saades mõjutusi mitmetelt eri ühiskondadelt ning nende filosoofidelt ning välja jõudnud tervikliku kvaliteedijuhtimiseni.

Raamatus: „Terviklik kvaliteedijuhtimine Teooria ja praktika“ defineerib John S. Oakland (2006:13): Kvaliteediohje põhiolomuseks on tegevused ja meetodid, mida rakendatakse toote, protsessi või teenuse kvaliteedi saavutamiseks ja hoidmiseks. Siia kuulub seiretegevus, kuid see on seotud ka kvaliteediprobleemide leidmise ja nende põhjuste elimineerimisega, et kliendi nõuded oleksid pidevalt täidetud.

Kvaliteeditagamise seisneb üldjoontes kvaliteediprobleemide ennetamises planeeritud ja süstemaatiliste tegevuste kaudu. Nende hulka kuulub hea kvaliteedijuhtimissüsteemi loomine ja selle vastavushindamine, süsteemi toimimise auditeerimine ja süsteemi enda ülevaatus.

Toiduainetööstuse omapäraks, võrreldes teiste tööstusharudega (välja arvatud ravimistööstus) on suur fookus ohutusele. Toidu kvaliteet hõlmab endas tarbijate emotsioone ja nende rahuldamist. Toiduohutus on aga paljuski väga hea looduse reeglite tundmine ja erinevate lohaku- ja sabotaažikäikude ennetamine.

Toiduohutus on igapäevane ja kõrge riskiga faktor, mis seab omad ranged reeglid toiduainetööstusele. Toiduohutus - põhimõte, et toit ei põhjusta tarbijale kahju, kui seda valmistatakse ja/või süüakse vastavalt ettenähtud viisil.

Heade tootmistavade kõrval on toiduainetööstustes kvaliteedijuhtimissüsteemi alusena kasutusel erinevad standardid. Üha enam leiab rakendust ISO 22000, mis on eeskätt integreeritud juhtimissüsteem toiduainetööstustele, sisaldades endas komplekti nõudeid

ettevõtte toiduohutuse juhtimissüsteemile ja andes hea võimaluse ka rahvusvaheliseks võrdlushinnanguks. ISO 22000 ühendab endas HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points- ohtude analüüs läbi kriitiliste kontrollpunktide ohje. Tegemist on toiduohutuse tagamist ennetava süsteemiga), head tootmistavad ja kvaliteedijuhtimissüsteemi. ISO 22000 tagab ettevõttele süsteemse lähenemise juhtimissüsteemile ja seeläbi tõstab ka toiduohutuse taset ettevõttes.

Siseaudit, ettevõttesiseste protsesside jälgitavuse tagamine kuni valmistoote väljastamiseni, hügieeniaudit, kriitiliste kontrollpunktide määramine, nende jälgitavus - see loetelu on oluline osa kvaliteedisüsteemist toiduainetööstuses.

Fookusgrupiintervjuu käigus saadi kinnitust, et lähenemine auditeerimisele ja auditeerimise põhitõdede rakendamine on sarnane igas valdkonnas, olgu tegemist siis kas toiduainetööstusega või muude tootmis- ja majandusharudega. Erinevus tuleneb iga tootmis-, tegevus- või majandusharu omapärast.

Kasutatud kirjandus:

1. http://www.eas.ee/images/doc/sihtasutusest/trukised/organisatsiooni_kasi_raamat/13.pdf
2. <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=14299#>
3. John S. Oakland, 2006, „Terviklik kvaliteedijuhtimine Teooria ja praktika“
4. EVS-EN ISO22000:2006; 3.1
5. ISO 9000:2000
6. ISO 9000:2007; 0-2
7. http://www.bureauveritas.ee/wps/wcm/connect/bv_ee/local/home/clients/ase-studies/edulugu-woro+kommerts?presentationtemplate=bv_master_v2/caseStudyItem_v2
8. http://www.bureauveritas.ee/wps/wcm/connect/9c406f4b-31d7-426a-b925-529f6d5c49de/BureauVeritasFood2010_est_24okt_2011.pdf?MOD=AJPERES
9. M.Roasto; M.Breivel; P.Dreimann 2011 „Toiduainetööstuse tootmishügieen“
10. http://www.evs.ee/Portals/0/pdf/infomaterjal/Kvaliteedijuhtimiss%C3%BCst_eemid.pdf

Riskijuhtimise protsessi hindamine

Autor: ESAÜ liige Evelin Pungas, Sotsiaalministeerium

Miks riskijuhtimise protsessi hindamise teema oluline on?

Kindlasti on üks kaalukamaid argumente see, et siseaudiitori kutsetegevuse standard 2120 „Riskide juhtimine“ sätestab siseauditi üksuse kohustuse hinnata riskijuhtimise protsessi mõjusust ning panustada selle täiustamisse.

Standardi tõlgendus ütleb, et riskide juhtimise protsesside mõjususe määratlemine on siseaudiitori hinnangust tulenev otsus, et:

- ✓ organisatsiooni eesmärgid toetavad organisatsiooni missiooni ja on sellega kooskõlas;
- ✓ olulised riskid on tuvastatud ja hinnatud;
- ✓ riskide maandamise meetmed on kooskõlas organisatsiooni riskivalmidusega ja
- ✓ asjakohast informatsiooni riskide kohta, mis võimaldab personalil, juhtkonnal ja kõrgemal juhtorganil täita oma kohustusi, kogutakse ja edastatakse õigeaegselt.

Avaliku sektori asutuste põhjal, kes on läbinud standardi 1312 kohasel välishindamise, saab öelda, et standard 2120 on üks nendest standarditest, mille osas on vähesed siseauditi üksused saanud hinnangu „üldises vastavuses“.

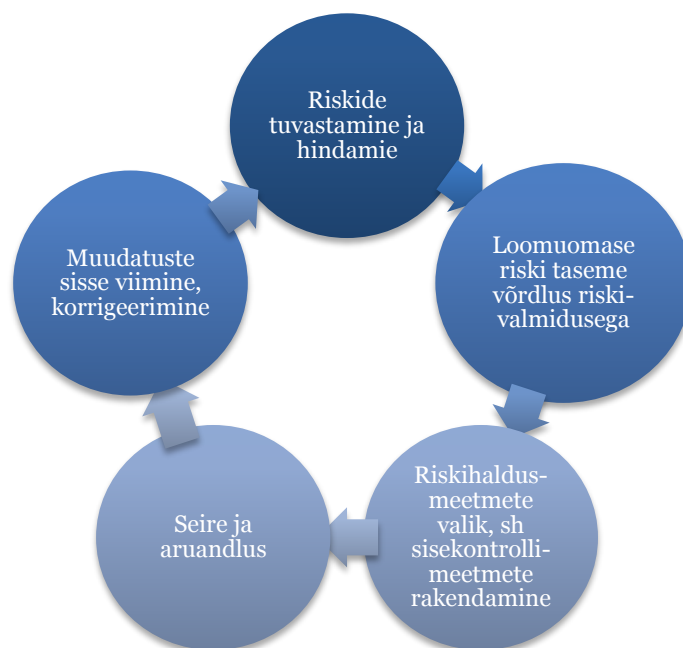
Oluline on ka see, et iga organisatsioon puutub riskidega kokku, kuid mitte kõik ei tegele riskidega süsteemselt ja järjepidevalt. Kuigi viimastel aastatel on riskidele ja riskijuhtimisele tervikuna hakatud suuremat tähelepanu pöörama, on see jätkuvalt valdkond, mille arendamisele organisatsioonides, saavad siseaudiitorid kaasa aidata. Paraku on see aga

teema, kus kõigile sobivat valmis lahendust ei ole.

Alguse saab see juba riskijuhtimise ja riskijuhtimise protsessi mõistete defineerimisest ja kasutamisest, mida erinevad autorid küllaltki erinevalt teevad. Käesoleva artikli raames on aluseks võetud järgmised definitsioonid:

Riskijuhtimise all mõistetakse organisatsioonis riskide suhtes ette võetavaid kooskõlastatud tegevusi ehk riskide tuvastamise, hindamise, haldamise ja seire pidevat protsessi, mille eesmärgiks on toetada organisatsiooni eesmärkide saavutamist.

Riskijuhtimise protsessi moodustavad eelnimetatud tegevused koos ning asjakohaste poliitikate, protseduuride ja tavadega.

Joonis 1. Riskijuhtimise protsess. „Riskijuhtimine; www.fin.ee

Ka audiitortgevuse seaduses viiakse siseaudiitori kutsetegevuse sõnastus kooskõlla siseauditeerimise definitsiooniga. Riigikogus on teisel lugemisel audiitortgevuse seaduse ja

väärtpaberituru seaduse muutmise seadus (613 SE), millega muudetakse § 69 lõiget 3 ja sõnastatakse see järgmiselt: „Siseaudiitor läheneb süsteemselt, reeglipäraselt ja järjepidevalt riskide juhtimise, kontrolli- ja valitsemisprotsesside mõjususe hindamisele ja täiustamisele.“

Seaduse eelnõu seletuskiri toob välja asjaolu, et kehtivas seaduses toodud ulatus on kitsam kui siseaudiitori kutsetegevuse standardites esitatud siseauditeerimise definitsioon, kus seaduse tekstist on väljas „riskide juhtimise hindamine ja täiustamine“.

Riskijuhtimise protsessi kujundamine ja rakendamine

Kõrgem juhtorgan ja juhtkond vajavad kindlustunnet, et asutuses rakendatud riskijuhtimise protsess on sobiv, piisav ja mõjus. Selleks, et olla kindel rakendatud riskijuhtimise protsessi piisavuses ja mõjususes, tuleb riskijuhtimise protsessi hinnata. Oluline roll on siin siseaudiitoritel, aga kas see on ka hindaja roll, sõltub siseauditi üksuse rollist asutuse riskijuhtimise protsessis. Kui siseauditi üksus on kogu protsessi eestvedaja, sh ka riskianalüüsi tulemuste koondaja, siis ta ise riskijuhtimise protsessi hinnata ei saa.

Kuivõrd iga organisatsioon peab välja töötama ja rakendama just tema suuruse, kultuuri, eesmärkide ja riskiprofiiliga sobiva riskijuhtimise protsessi, siis peab ka riskijuhtimise protsessi osas kindlustunde andmise protsess olema organisatsiooni vajadustele vastav. Üks võtmekriteeriume mida siseaudiitorid peaksid arvesse võtma ja kaaluma on see, kas paigas on sobiv riskijuhtimise raampõhimõtted, et arendada kõikehõlmav ja süstemaatiline riskijuhtimise protsess. Riskijuhtimise raampõhimõtted peaksid organisatsioonis olema

hoolimata asutuse suurusest ja eesmärkidest ning hõlmama järgnevat:

- ✓ riskijuhtimise eesmärk,
- ✓ riskijuhtimise protsessis (organisatsioonis) kasutatav terminoloogia (mõistete selgitused),
- ✓ millistes valdkondades/ protsessides on riskijuhtimise rakendamine kohustuslik, millistes vabatahtlik (st valdkonna juhi otsustada),
- ✓ riskivalmiduse (kui asjakohane ka riskivõime ja riskitaluvuse) olemus ja määratlemise põhimõtted,
- ✓ riskide kategooriad ja nende seletused (vajadusel riskide liigid),
- ✓ protsessiosaliste (mh juhtkonna, riskiomanike, valdkonna juhtide, siseauditi üksuse) rollid ja vastutus,
- ✓ riskide tuvastamise /määratlemise (sh riskide sõnastamise) tehnikad ja tegevused,
- ✓ riskide hindamise meetodid, kasutatavad skaalad, prioriseerimise põhimõtted jne,
- ✓ riskide haldamis/maandamismeetmete valiku põhimõtted,
- ✓ seire teostamise põhimõtted ja kord,
- ✓ info liikumine ja riskijuhtimise alane aruandlus.

Formaalse riskijuhtimise protsessi rakendamisse tuleb suhtuda kui eraldi protsessi, millel on selged eesmärgid, tulemusmõõdikud, rakendusplaan, ressursid ning seire ja hindamine.

Alguspunkt asutuse riskijuhtimise protsessi parendamisel peaks olema hetkeolukorra analüüsi läbiviimine, mis näitab ära millised riskijuhtimise protsessi elemendid või muud süsteemid organisatsioonis olemas on. Kui üks

või mitu elementi on puudu või puudulikult rakendatud, siis ei saa riskijuhtimine mõjus olla.

Küpsusmodel kui riskijuhtimise protsessi hindamise töövahend

Kui vaadata erinevate organisatsioonide välja töötatud riskijuhtimise hindamise töövahendeid, siis kõige enam on kasutatud küpsusmodeli põhist lähenemist.

Küpsusmodel on struktureeritud elementide kogum, mis iseloomustab mõjusa protsessi elemente. Küpsusmodeli kontseptsioon põhineb eeldusel, et riskijuhtimise protsess paraneb ja täiustub aja jooksul. Nii valitsemise, riskijuhtimise kui kontrolliprotsessid muutuvad ajas, liikudes küpsusastmete skaalal üles või alla.

Riskijuhtimise küpsusmodel on töövahend organisatsioonis riskijuhtimise küpsuse hindamiseks ning aitamaks tuvastada tugevamad ja nõrgemad valdkonnad ning annab suunised parendustegevusteks. Riskijuhtimise küpsusmodel on vahend selleks, et selgitada välja millised on asutuses järgmised võimalikud sammud riskijuhtimise protsessi paremaks muutmisel. Juhtkonnal on küpsusmodeli abil lihtsam väljendada oma ootusi riskijuhtimise protsessile.

Erinevad riskijuhtimise küpsusmodelid koosnevad 5-8 võtmeelemendist, mille alla kuuluvad toetavad küsimused või kriteeriumid, ning küpsustasemetest (4-6 tasemelised). Enamasti on küpsusmodelid 5-tasemelised, kus viies tase on kõige kõrgem ja esimene tase kõige madalam. Üle kümne taseme ei ole mõtet luua, see muudab mudeli liigselt kohmakaks. Tavaliselt esitatakse küpsusmodel maatriksi kujul.

Artikli lõpus on toodud näitena mõne mudeli võtmeelementide ning küpsusastmete nimetuste (inglise keeles) võrdlus.

Riskijuhtimise protsessi küpsustasemeid või kirjeldada järgmiselt:

- ✓ **1. tase – algeline:** kõige madalam tase, kus organisatsioon on kui ta vastab kõige madalama taseme kriteeriumitele (näiteks organisatsioon ei teadvusta riskijuhtimise vajalikkust, riske (ohte) ei tuvastata ega analüüsita, puudub struktureeritud lähenemine ohtudega tegelemiseks, puudub formaalne protsessi kirjeldus, puudub riskidega tegelemise kogemus).
- ✓ **2. tase – korratav:** tasemel 2 on organisatsioonis kohati mõistetud riskijuhtimise protsessi vajalikkust, kuid riskijuhtimise protsessi ei juhitata, kasutatavad praktikad ja kogemus on kaootilised, kasutatavad meetodikad on lihtsad ja ühetaolised. Riskianalüüs on vaid nende protsesside osa, kus vastav nõue tuleneb õigusaktist.
- ✓ **3. tase – defineeritud:** on riskijuhtimise protsessid edasi arendatud ja täiustatud. On palju kogenud isikuid, kes on võimelised välja töötama riskidele reageerimise meetodeid. Indikaatorid, varase hoiatuse toimumise tagamiseks on välja töötatud.
- ✓ **4. tase – juhitud:** riskijuhtimise kultuuri eestvedaja on tippjuht ning riskijuhtimist kasutatakse organisatsioonis otsustusprotsessis. Täiendavad parendused on sisseviidud, keerukusaste on tõusnud. On surve mõõtmisele, agregeerimisele ja organisatsiooniülesele riskide juhtimisele. Välja on töötatud varajase hoiatuse indikaatorid. Mõistetakse oma asutuse riskiprofiili, riskide põhjuseid ja nende

võimalikku mõju. Riskide maandamistegevustele on määratud vastutajad.

- ✓ **5. tase – optimeeritud:** see on küpsusmudeli kõige kõrgem tase. Organisatsioon on täielikult ühildanud oma riskijuhtimise poliitika, profiili, protsessi, raamistiku ja ressursid. Koolitusprogramm on koostatud ja pakutakse kõikidele juhtidele koolitust. Riskijuhtimisega seotud kohustused on toodud ametijuhendites, värbamise protsessis ja tulemusvestlusel. Rakendunud on proaktiivne võimaluste juhtimine riskijuhtimise protsessi osana ja võimalused saavad samapalju tähelepanu kui negatiivsed riskid.

Küpsusmudelid on teatud määral subjektiivsed, seetõttu tuleb kindluse andmisel ettevaatlik olla. Kui riskijuhtimise protsessi hindamiseks kasutatakse küpsusmudelit, siis tuleb esmalt otsustada, et milline küpsustase on eesmärkide saavutamiseks piisav ehk määratleda ideaal. Oluline on, et alati ei ole taseme 5 püüdlemine põhjendatud ega asjakohane ning protsessi elementidel võib sihttase erinev olla, kuigi üldjuhul rakendatakse elementide lõikes läbivalt ühte sihttaset.

Küpsusmudeli taseme määratlemine ei ole iseenesest hinnang riskijuhtimise protsessile. Küpsusmudelit ei tohiks rakendada kui kontrolllehte, jättes kõrvale audiitori kohustuse sõltumatult ja objektiivselt tuvastada maandamata riskid ja ebaadekvaatsed kontrollid. Kui audiitoritel ei ole adekvaatseid kriteeriume riskijuhtimise protsessi hindamiseks, siis võivad nad vajalike oskuste ja teadmiste olemasolul, need koostöös juhtkonnaga või organisatsiooniväliste ekspertide kaasabil ise

välja töötada. Audiitor peab suutma näidata, et valitud meetod ja mudel on asjakohased.

Küpsusmudeli loomiseks tuleb läbida kolm põhisammu:

- ✓ määratleda mudeli eesmärk ja tema komponendid;
- ✓ määratleda skaala;
- ✓ töötada välja ootused iga komponendi tasemetele.

Riskijuhtimise protsessi hindamine

Kuivõrd organisatsioonides loodud ja rakendatud riskijuhtimise protsessid on erinevad, tuleb igal siseauditi üksusel välja töötada oma asutusele kõige sobivam lähenemine ja metoodika, sh kriteeriumid, riskijuhtimise protsessi hindamiseks. Samas ei pea jalgratast leiutama hakkama, vaid aluseks tuleks võtta juba olemasolevad töövahendid – näiteks internetist leitavad erinevad küpsusmudelid.

Riskijuhtimise protsessi kohta hinnangu kujunemine:

- ✓ Hinnang on nii kõrge kui on kõige madalam kriteeriumi hinnang. Kõige madala kriteeriumi hinde järgi antud hinnangut võib audiitori professionaalse otsustuse alusel ühe astme võrra tõsta.
- ✓ Koondhinnangu andmiseks võib arvutada ka elementide aritmeetilise keskmise hinde (taseme) ja selle järgi hinnangu anda. Kui keskmine hinne tuleb komakohaga, siis on audiitori professionaalne otsus millise hinnangu ta annab.
- ✓ Riskijuhtimise protsessile hinnang võib kujuneda astmeliselt, kus esmalt antakse

KASULIKKU LUGEMIST

hinne igale kriteeriumile (NB! Erinevad kriteeriumid võivad olla erineva osakaaluga), seejärel leitaks riskijuhtimise protsessi elemendi keskmine hinne (skoor), mille alusel võib leida elementide keskmise koondhinne või anda hinnang riskijuhtimise protsessile elementide lõikes.

Alati on olulisim audiitori professionaalne otsustus!

Riskijuhtimise protsessi elemendi küpsustaseme võib määrata kogutud tõendusmaterjali põhjal üldise hinnanguna.

Küpsusaste	Hinnangu skaala
Tase 5 - optimeeritud	Mõjus (tulemuslik)
Tase 4 - juhitud	Mõjus (tulemuslik)
Tase 3 - defineeritud	(Osaliselt) parandamist vajav
Tase 2 - korratav	(Osaliselt) parandamist vajav
Tase 1 - algeline	Oluliselt parandamist vajav

Või esitada riskijuhtimise sammude lõikes kasutades värviskeemi.

Joonis 2. Riskijuhtimise elementide hinnangud värviskaalal. "Riskijuhtimise protsessi hindamine"

Mudel	Võtmeelemendid mudelis					
Hillson 1997	rakendamine	protsess	kultuur	kogemus		
Hopkins ja Lovelock 2004	Projekti juhtimine	Riskide tuvastamine, hindamine ja haldamine	kultuur	huvigrupid		
RIMS 2006	ERM'i põhise lähenemise rakendamine	ERM protsessi juhtimine	Riskivalmiduse haldamine	Juurpõhjuste analüüs	Avastamata riskid	Tulemusjuhtimine Jätkusuutlikkus
IACCM 2003	rakendamine	protsess	kultuur	kogemus		

Tabel 1. Mudelite võtmeelementide võrdlus

Mudel	Küpsusaste					
	0	1	2	3	4	5
Hillson 1997		Naive	Novice	Normalized	Natural	
Hopkins ja Lovelock 2004		Naive	Novice	Normalized	Natural	
RIMS 2006	Nonexistent	Ad hoc	Initial	Repeatable	Managed	Leadership
IACCM 2003		Novice	Competent	Proficient	Expert	

Tabel 2. Mudelite küpsusastemete võrdlus

Pealehakkamist ja loovat lähenemist riskijuhtimise protsessi hindamisel!

Arvutipõhised audititehnikad – Benfordi seaduse kasutamine

Autorid: vandeaudiitor Sergei Tšistjakov ja Marvi Meriniit

Tehnoloogiapõhised audititehnikad, milleks on igasugune automatiseeritud auditeerimisvahend, näiteks nagu spetsiaalne audititarkvara (ACL, IDEA, TopCAATs, Active Data for MS Excel) ja arvutipõhised auditimeetodid (ik Computer Assisted Audit Techniques (CAATs)), mõjutavad järjest rohkem audiitorite igapäevatööd, sh auditite teostamise efektiivsust ning dokumenteerimise kvaliteeti. Eriti klientide puhul, kelle puhul kontrollimehhanismid on arvutipõhised ning kes kasutavad suuri andmemassiive. Seetõttu käsitleme käesolevas artiklis, mille aluseks on Marvi Meriniit magistritöö “Finantsaruannetes esinevate väärkajastuste väljaselgitamine mittetulundusühingute näitel” (kaitstud Tartu Ülikoolis, 2014), Benfordi meetodi rakendamisvõimalusi.

Benfordi seadusele tugineva matemaatilise statistilise analüüsimeetodi kasutamine finantsaruannetes esitatu alusinformatsiooni analüüsides aitab tuvastada finantsinformatsioonis esinevaid ebakorrapärasusi, mis võivad olla väärkajastamistest tingitud.

Tuletame meelde, et väärkajastuste liigitamise peamiseks aluseks on tahtlus. Tahtluse järgi jagunevad väärkajastused tahtmatuteks väärkajastamiseks (vigadeks, eksimusteks) ja tahtlikeks väärkajastusteks (pettusteks). Audiitoritena peame olema teadlikud, et aruandluspettuste probleem on muutunud üha aktuaalsemaks ning, et pettusjuhtumite mittetuvastamisel võib olla praktiseerivale audiitorile kulukas nii rahalises kui ajalises

mõttes. Tõenäoliselt ei mõju see muude negatiivsete asjaolude puhul hästi ka audiitori mainele, kui selgub, et audiitor ei suutnud tuvastada pettusjuhtumit, mida ta standardite kohaselt oleks pidanud suutma. CIMA (Chartered Institute of Management Accountants) järgi on andmetes esinevate anomaaliade väljaselgitamine üheks pettuse väljaselgitamise mooduseks.

Ebakorrapärasused finantsinformatsioonis võivad viidata pettusele. Aruandluspettuse tuvastamiseks on analüütiliste meetodite kasutamine praktikas üks levinumaid viise. Pettuste tuvastamiseks saab kasutada võrdlusuuringuid (benchmarking), suhtarvude meetodit, matemaatilist modelleerimist ning spetsiaalse, audiitorite poolt kasutatava arvutitarkvara (nt ACL, IDEA, TopCAATs, ActiveData for MS Excel) kasutamist, milles kasutatavate analüütiliste meetodite valiku diapaseon on lai – lihtsast andmetega tutvumisest-töötlemisest (risttabelid, sorteerimine jne) kuni mitmefaktoriliste regressioonimudeliteni. Nendes arvutipõhistes arvutitarkvarades on võimalik teostada ka andmete analüüsi, kasutades Benfordi seadust.

Benfordi seadus

Benfordi seadusele pani aluse 1881. aastal astronoom Simon Newcomb, kes avastas fenomeni, et logaritmitahvlite esimesi lehekülgi kasutatakse oluliselt rohkem kui tagumisi ehk siis väiksemad numbrid esinevad arvudes sagedamini esikohal kui suuremad. See avastus jäi aastateks tähelepanuta kuniks 1938. aastal tõestas füüsik Frank Benford mitmete empiiriliste uuringutega selle fenomeni paikapidavust. Hiljem hakati seda avastust nimetama Frank Benfordi järgi Benfordi seaduseks.

Benfordi seaduse puhul eeldatakse, et numbrid 0–9 esinevad arvus kindla tõenäosusega. Benfordi seadus on relevantne esimesel neljal kohal asuvate numbrite suhtes (sest iga järgmine koht konvergeerub üha enam normaaljaotusega).

Kasutades arvandmete analüüsimisel Benfordi seadust, järeldatakse et kui analüüsimisel selgunud tegelik numbrite esinemissagedus erineb oluliselt oodatavast esinemissageduse tõenäosusest, võib eeldada, et arvudega on manipuleeritud. Theodor Hill tõestas seda 1988. aastal empiiriliste uuringutega, näidates et inimese poolt teadlikult mõjutatud (manipuleeritud) arvudes esinevad numbrid teistsuguse sagedusega kui Benfordi seaduse järgi eeldada võiks.

Erinevusi tegeliku esinemissageduse ja esinemissageduse oodatava tõenäosuse vahel võrreldakse erinevate testidega nagu hii-ruut-test (χ^2 -test), mis näitab, kas mõõdetud esinemissagedus erineb oluliselt oodatavast tõenäosusest või mitte, MAD-test (Mean Absolute Deviation – keskmine absoluuthälve), mis on mõõdetud ja oodatavate esinemissageduste absoluuthälvete aritmeetiline keskmine ja Z-statistik, mis kontrollib esinemissageduse erinevuse olulisust iga numbri kohta eraldi. Kasutada saab ka MS Excel funktsiooni CHITEST.

Enam keerulisemaks minna ei saa? Me ei hakka siinkohal matemaatilistesse üksikasjadesse laskuma, sest enamasti on asjakohased juhendmaterjalid nende väärtuste leidmiseks ja interpretatsiooniks tarkvara abimoodulis.

Benfordi seaduse rakendamisel andmeanalüüsi käigus on oluline pöörata tähelepanu uuritavale andmekogumile. Peamiseks kriteeriumiks on, et selles sisalduvad andmed oleksid tekkinud loomulikul viisil või juhuslikult ning oleksid

inimese või muude asjaolude poolt vähe mõjutatud. Seetõttu peavad analüüsitavad andmed olema kas terviklik andmekogum (kontol kirjendatud arvnäitajad, finantsaruande arvnäitajad) või sellest moodustatud juhuvalim, et valimi moodustamisel numbrite esinemissagedust mitte nihkesse viia. Benfordi seadus kehtib ka juhul kui analüüsi aluseks olevate andmetega on tehtud matemaatilisi tehinguid nagu korrutamine, jagamine või liitmine (nt arvete summad, mis koosnevad üksiksummadest). Kui algandmed vastavad Benfordi jaotusele, siis on ka tekkinud uued andmed Benfordi jaotusele vastavad.

Tähelepanu tuleb pöörata ka valimi suurusele: mida suurem on analüüsitavate andmete valim, seda täpsem on analüüsi tulemus. Valimi suurus sõltub sellest, millisel positsioonil asuvaid numbreid analüüsitakse ning milliseid meetodeid kasutatakse esinemissageduste võrdlemisel. Esimesel positsioonil on 9 numbrite esinemisvõimalust, teisel kohal 10, kuid analüüsides esimesel ja teisel positsioonil olevaid numbreid on erinevaid esinemisvõimalusi 99. Seetõttu ei ole näiteks mõeldav moodustada andmebaasi ühe ühingu bilansi- või kasumiaruande kirjetest ning analüüsida seda erinevatel positsioonidel olevate numbrite lõikes, kuna numbrite esinemisvõimaluste hulk ei ole kirjete hulgaga vastavuses.

Oluline on jälgida ka asjaolu, et analüüsitavad andmed ei tohi sisaldada omaseid miinimum- või maksimumväärtusi (nt põhivarad, mille kajastamisele raamatupidamises on kehtestatud alampiir) ning nad ei tohi olla tekkinud psühholoogiliste künniste või barjäärade väärtustena (olla inimmõtlemise poolt mõjutatud, nt toodete/teenuste väljamõeldud kampaaniahind). Andmed, mis on tekkinud

psühholoogiliste künniste või barjääride väärtustena on tavaliselt ettevõttespetsiifilised ning seetõttu on nende loetelu väga varieeruv. Analüüsides andmeid, võib analüüsi tulemust mõjutada ka korduv informatsioon (nt igakuiseid laenu- või liisingumaksed jne). Välistades korduvad andmed analüüsist, muutub ka analüüsi tulemus. Benfordi seadusega ei saa analüüsida ka andmeid, mis sisaldavad statistilisi väärtusi (keskväärtus, hälve jt), mis ei ole mõõdetud samades ühikutes või mis sisaldavad identifitseerivaid arve nagu isikukoodid, telefoninumbrid, arvete numbrid vms.

Finantsvaldkonnas hakati Benfordi seadust kasutama 20. sajandi lõpus pärast seda, kui 1996. aastal kasutas Mark Nigrini Benfordi seadust edukalt erinevates maksundusega ja maksupettustega seotud uuringutes. Benfordi seadusega seotud empiirilised uuringud finantsvaldkonnas on sarnase sisuga: kui raamatupidamise andmed vastavad Benfordi seadusele, siis testid, mille tulemuseks on oluline erinevus analüüsitud esinemissageduse ja teoreetilise esinemistõenäosuse vahel, võivad muuhulgas viidata pettusele.

Suured, rahvusvaheliselt tuntud audiitorfirmad kasutavad üha sagedamini Benfordi meetodit väärkajastuste väljaselgitamiseks, saavutades sealhulgas ka olulise aja- ja sedakaudu ka kuluefektiivsuse töövõtude teostamisel. Saksamaal on Benfordi seadus kaasatud ettevõtete kontrolli läbiviimisel, nt maksurevisjonide (steuerliche Betriebsprüfung) käigus kontrollitakse selle meetodiga muuhulgas käibeid ja kassa sissetulekuid.

Benfordi analüüsi tulemustel tuvastati mitmeid petuskeeme muuhulgas ka Enron-i ja Wordcom-i kaasuste puhul.

Kokkuvõtteks

Väärinformatsiooni esitamine finantsaruannetes on rahvusvaheline tõusva tendentsiga probleem, millega meil, audiitoritel, tuleb oma igapäevatöös arvestada.

Ebakorrapärasused finantsandmetes võivad viidata väärkajastustele ning seetõttu on finantsnäitajate numbrite esinemissageduse erinevus Benfordi jaotusest „häirekellaks“, mis võib esile tuua asjaolu, et teatud arvnäitajale tuleb pöörata enam tähelepanu võimalike infomanipulatsioonide väljaselgitamiseks.

Benfordi seadusele tuginemine töövõtu teostamisel, mille puhul on tegemist suurte andmemassiividega ei sea tõkkeid andmete (arvude) päritolule ning analüüsimeetodi eeliseks on tema madal kulukus, lihtsus, kiirus ja kergesti tõlgendatavus.

Tehniline areng ning andmete elektrooniline esitamine ning töötlemisvõimalus loovad Benfordi seaduse kui tänapäevase analüüsimeetodi kasutamiseks uusi võimalusi: arvutipõhiste auditite teostamisvõimaluste puhul on Benfordi seadusel tuginev statistilise analüüsi meetod lihtsasti kasutatav, interpreteeritav ja kahtlemata omab nii visuaalset kui sisulist väärtust tõendusmaterjalina dokumenteerituna. Oluline on vaid korrektselt valida andmed, mis vastavad Benfordi seaduse kasutamise eeldustele või muuta andmebaas eeldustele vastavaks, elimineerides andmeanalüüsi jaoks ebasobilikud andmed.

Arvutipõhiste vahendite kasutamisel ja Benfordi seaduse rakendamisel oma igapäevatöös tasub siiski jääda skeptiliseks - välja selgitatud ebakorrapärasused finantsaruannetes või raamatupidamisinformatsioonis ei tähenda alati, et arvudega on manipuleeritud, nagu eelpool selgitatud, siis need võivad tuleneda ka muudest asjaoludest.

Tagasivaade Majandus - kuritegevuse konverentsile 2014

Autor: ESAÜ liige Doris Treier, CIA, Eesti Energia

20. veebruaril 2014. aastal toimus majanduskuritegevuse konverents, mille algne teema oli koostöö õiguskindla ning turvalise äri- ja majanduskeskkonna heaks. Majanduskuritegevus mõjutab kogu riigi heaolu, seega tuleb selle vastu üheskoos võidelda.

Riigi peaprokurör Norman Aas tõi välja mõttekoja Heritage Foundation ja ajalehe Wall Street Journal maailma majandusvabaduse edetabeli tulemused, mille kohaselt Eesti on majandusvabaduse võrdluses üheteistkümnendal positsioonil (<http://www.heritage.org/index/ranking>).

See tähendab, et riik ei sekku majandusellu rohkem kui maksimaalselt vaja, toimivad tööjõuturu reeglid ja regulatsioonid, eksisteerib vaba turg, fiskaalpoliitika on efektiivne ning riik kaitseb eraomandit. Nende tingimuste tagamiseks on oluline korruptsiooni vastu võitlemine, mitte ainult avalikus sektoris vaid ka erasektoris (nt kartellikokkulepped, siseteabega kauplemine, rahapesu).

Korruptsiooni uurimine ja sellele tähelepanu pööramine on valitsuse tasandil prioriteetseks määratud, samas riik üksinda ei suuda tagada majandusvabadust, kuna võib sellega liiga kaugale minna ja hakata majandust piirama, samuti ei ole ka piisavalt ressursi kõigega tegeleda. Seega on riigi ootus, et erasektori teadlikkus korruptsiooni vastu võitlemise osas peab tõusma - ettevõtted peavad välja selgitama, kus on nende jaoks kõige suuremad korruptsiooni riskid ja nendega siis tegelema.

Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika asekanstler Kristel Siitam-Nyiri rõhutas samuti majanduskuritegevuse kehtiva regulatsiooni ja selle võimalike muudatuste tutvustamisel, et inimesed ja ettevõtted saavad ise palju ära teha, et nad ei satuks pettuse osaliseks või ohvriks, läbi riskide hindamise ning ettevõttes kehtestatud reeglite jälgimise. Ebapiisavat ennetust ei saa asendada rohkema karistamisega!

Üks oluline muudatus, mis karistusseadustik eelnõuga sätestatakse on juriidilise isiku vastutuse laiendamine, samas lisandub vastutust välistav asjaolu, mis tähendab, et kui juriidiline isik on teinud kõik, et vältida pädeva esindaja poolt teo toimepanemist, siis juriidiline isik süüteo eest ei vastuta. See peaks motiveerima ettevõtteid rakendama suuremaid kontrollimeetmeid.

Samuti toob karistusseadustiku eelnõu uue jaona sisse altkäemaksu majandustegevuses, mis sarnaselt ametialasele kuriteole on ka erasektoris karistatavaks loetud. Kui ettevõtte on üles ehitatud läbipaistvalt, ülesanded ja vastutus on paika pandud, siis majandusalaste süütegude karistusõigus ei peaks ettevõttesse puutuma.

EBSi Ärietikakeskuse juhataja dr. Mari Kooskora kirjeldas lisaks, kuidas ärietikaga võidelda korruptsiooni vastu – kõige aluseks on vajalik ühiste väärtuste ja normide kokkuleppimine, mis aitab luua eetilise ja usaldusliku keskkonnaga organisatsioone.

Keskkriminaalpolitsei politseikolonelleitnant Ahti Truupõld tutvustas Euroopa Liidu organiseeritud ja muu raske kuritegevuse (sh majanduskuritegevuse) ohuhinnangut (tervitekst inglise keeles kättesaadav <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/socta2013.pdf>).

2005. aastal leidis Europol, et üleilmastumise ja kurjategijate liikumise ning organiseeritud kuritegevuse laienemise tõttu on vaja ühist pilti olukorrast, mis ELis tervikuna toimub, et määratleda prioriteete ja võtta vajalikke samme, et organiseeritud kuritegevust ära hoida.

Liikmesriigid esitavad registreeritud kuritegevuse statistikat ning käimasolevate menetluste ja kriminaalluurega kogutavat teavet, mille sünteesimise tulemusel moodustatakse pilt ELis toimuvast. Ohtlikumate kuritegudena käesoleval ajal toodi teiste seas välja küberkuritegevust, rahapesu ja pettuseid energeetika valdkonnas.

Ernst & Youngi ärikonsultatsioonide osakonna vanemkonsultant Riivo Lepp kirjeldaski konverentsil ettevõtte küberturvalisust ja väljakutseid info kaitsmisel. Ernst & Youngi poolt läbi viidud globaalse infoturbe uuringu kohaselt ei ole füüsiline turve enam esmatähtis ning suuremat rõhku peaks panema elektroonilise info kaitsmisele, mis on kergesti edastatav ja kättesaadav.

Riskiks ei ole kusjuures tõenäoliselt mõni välismaa häkker vaid hoopiski sisemised andmelekked – näiteks läheb müügimees konkurendi juurde ja võtab klientide andmed kaasa, mille tänapäeva tehnoloogiad teevad märgatavalt lihtsamaks. Küberturvalisuse puhul on tihtipeale küsimuseks, milline juhtimistasand selle eest vastutab, kas IT osakond või hoopiski andmete omanikud ning juhtkonna kaasatus ja suunav roll jääb enamasti tagasihoidlikuks.

Kokkuvõttes rõhutati majanduskuritegevuse konverentsil vajadust teha suuremat ennetustööd isikute ja ettevõtete poolt korruptsiooni vastu võitlemiseks, et kaitsta õiguskindlat ning turvalist äri- ja majanduskeskkonda.

IX Riskijuhtimise aastakonverents "Riskijuhtimine ristteel"

Autor: ESAÜ liige Karin Rätsep, CIA, Maarja-Eeva Mändmets, KPMG Baltics

Toimuvate geopoliitiliste ja majanduslike muudatuste valguses oli tänavuse, järjekorras juba üheksanda riskijuhtimise aastakonverentsi üldteemaks "Riskijuhtimine ristteel".

Riigisektorit ohustavatest riskidest ja nende mõjudest rääkisid riigikontrolli tulemusauditi osakonna peakontrolör Tarmo Olgo ning maksu- ja tolliameti peadirektori asetäitja Egon Veermäe. Tarmo Olgo tutvustas oma ettekandes riigi äriettevõtete valitsemise hetkeolukorda ning Egon Veermäe jagas maksuameti kogemusi viimastel aastatel tehtud muudatustest ja analüüsis maksukogumise tulevikuväljavaateid.

Geopoliitilise riskina räägiti eelkõige Ukraina kriisist ning selle mõjudest ettevõtlusele ja Eesti riigile tervikuna. Põhjaliku ettekande tegi erukindral Ants Laaneots tutvustades Venemaa doktriine, uut sõjalist strateegiat ning Venemaa huve Baltikumis. Laaneotsa sõnul võib Putin oma impeeriumi taastamise plaani elluviimist jätkata Moldova, Transnistria ja ka Baltikumi suunal.

Swedbanki Balti panganduse juhtiv makroanalüütik Martins Kazaks rääkis Venemaa ja Ukraina majanduslikust võimekusest ning Ukraina kriisiga kaasnevatest riskidest Balti turgudel. Kazaksi sõnul katab Venemaa 15-20% Baltikumi eksporditurust, kusjuures enamiku ekspordist moodustab taasväljavedu. Venemaalt sisseveetavale kaubale (v.a maagaas) on alternatiivsed tarnijad üldjuhul olemas. Selleks et Eesti majandus kasvaks, on Kazaksi arvates vaja reforme, mis tõstaksid produktiivsust.

Uue maailma infoturbe teemasid vaatles Soome KPMG infoturbe teenuste osakonna juht Matti Järvinen. Oma ettekandes rääkis Järvinen, kui lihtsalt ligipääsetavad on ettevõtete IT-süsteemid. Soomes tehtud uuringu põhjal selgus, et peaaegu poolte uuringus osalenud ettevõtete IT süsteemidesse on sisse tungitud, ilma et nad ise sellest teadlikud oleksid olnud.

Edelman Londoni kriisikommunikatsiooni juht Duncan Gallagher tõi elulisi näiteid sellest, kuidas infosüsteemide vastased rünnakud on eskaleerunud mainekriisiks, tekitades ühtlasi ettevõttele suuri finantskahjusid. Samuti rääkis ta sotsiaalmeedia mõjust kriisidele ning nende

ülikiirele võimendumisele, mis teeb kriiside lahendamise veelgi keerulisemaks.

Kõik seminari esinejad ja panelistid rõhutasid riskide kaardistamise, nende mõju hindamise ning kriisideks ettevalmistamise olulisust.

Raivo Vare võttis paneeli kokku öeldes, et kriis loob uusi võimalusi ning kriisiks valmistumine aitab kriisist välja tulla tugevamana kui varem.

Järgmine aastakonverents leiab aset 8. mail 2015. a.

Arvestusekspertide suveseminar

15.-16. august 2014

Raamatupidajate, vandeaudiitorite ja siseaudiitorite esimene ühine suveseminar saab toimima Pärnumaa kaunis mereäärses Varemurru puhkekeskuses

- Kuulame oma ala ekspertidelt, kuhu arvestusmaailm tegelikult suundub
- Osaleme interaktiivsetes seminarides
- Võtame mõõtu nii teadmistes, osavuses, kiiruses kui vastupidavuses
- Leiame kosutust nii kehale kui vaimule
- Naudime mereõhku, maitsvat toitu, mõnusat muusikat, toredat seltskonda

Osavõtutasu ühele: 70 € / 2 päeva; 50 € / 1 päev
Registreeru üksi või kaaslasega kuni 05. augustini 2014: info@audiitorkogu.ee